

BIBLIOTECA **DiMINERTA**

ISRAEL ZANGWIL

TRANDAFIRUL
DIN
GHETTO

No. **152**

Prețul 7 Lei

STAMPALETTA

FRANCIA

OTTO

427393S

82
BIBLIOTECA DIMINEAȚA

ISRAEL ZANGWIL

TRANDAFIRUL DIN GHETTO

TRADUCERE DE

427.393

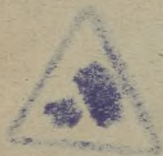

Editura „A DEVERUL” S. A.

Strada Const. Mille No. 5-9

Nr. 152

1-520

Luig. Leungă

TRANDAFIRUL DIN GHETTO

Leibel se gândi într'o zi că i-a cam venit timpul de însurătoare. Se duse deci la Sugarman, **schadhenul**.

— Am tocmai ceva bun pentru tine, își frecă mâinile acesta.

— E frumoasă? întrebă Leibel.

— Tatăl fetei are un magazin de încălțăminte de lux, răspuse Sugarman cu entuziasm.

— Atunci trebuie să aibă și zestre, declară avid Leibel

— Da, are și zestre, sigur că are. Un băiat așa de frumos ca tine!

— Și cam cât?

— Să-ți spun drept. Magazinul nu e mare de tot, dar ghete o să poți să-ți cumperi coată viața pe prețul fabricii și nevastă-ta plătind doar materialul.

— Și când aș putea s'o văd?

— Aranjez eu pentru Sâmbătă după amiază.

— Și cât ceri pentru asta? Un napoleon?

— Nici un ban mai mult. Să vezi ce față serioasă! Sunt sigur că o să fiți fericiți. Mă rog, o față dintr'ale noastre... Dar știi, și cinci la sută din zestre.

— ...!? In fine, fie! Poate că n'are zestre, speră Leibel cu gândul să-l tragă pe **schadhen** pe sfoară.

Sâmbătă Leibel avu **vederea** cu domnișoara, acasă la ei și a doua zi alergă într'un suflet la Sugarman, **schadhenul**.

— Fata se uită cruciș! îi spuse el indignat.

— Excelent! O femeie care se uită cruciș, nu poate să-și stăpânească bărbatul cu privirea.

— Asta încă n'ar fi nimic, zise pretendentul, convins pe jumătate, dar e bâlbâită.

— Asta înseamnă că n'o să-ți toace toată ziua la cap. Eu te sfătuiesc să pui mâna pe dânsa fără să te gândești mult... Ce adică, ar fi mai bine să te însori cu una care vorbește bine și care să-ți toace toată ziua la cap?

— Dar e și schioapă de piciorul stâng protestă Leibel scos din fire.

— **Gott im Himmel!** Dar tu nu-ți dai seama ce înseamnă o femeie care să nu se ție toată vremea scai de tine...?

De astă dată Leibel își pierdu cu totul răbdarea.

— Și apoi mai e și cocoșată! protestă el vehement.

— Dragul meu Leibel, spuse agentul matrimonial dând din umeri și întinzând persuasiv mâna, perfecțiunea n'o putem atinge.

Leibel însă persista în atitudinea sa, reproșând lui Sugarman că-l face să-și piardă timpul de pomană și pe deasupra își mai și bate joc de el.

— Imi bat joc de tine, eu? strigă Sugarman indignat, îmi bat joc de tine fiindcă îți propun pe fata unui fabricant de încălțăminte? Ar trebui să fii cel puțin nebun ca să refuzi... Pot să te asigur că zestrea o să-ți ajungă ca să-ți deschizi singur o croitorie și să nu te mai spetești ca acum pentru trei silingi pe săptămână, ca lucrător. Nu e drept. Indemânatec și deștept cum ești, ce ți-ar mai trebui ca să ai atelierul tău?... Da, e drept, ai mai avea nevoie de vre-o două-trei mașini de cusut... Și asta costă!

Leibel căzu pe gânduri și plecă, fără a rupe cu totul vorba începută!

Toată săptămâna fu chinuit de ezitări și de îndoeli. Lucrările sale avură de suferit de pe urma acestui fapt și creta însemna cu mai puțină siguranță tiparele, iar foarfecele nu tăiau întotdeauna stofa așa cum ar fi

trebuit. In cele din urmă zăpăceala sa deveni atât de vizibilă, încât nu se putu să n'o observe frumoasa Rosa Green, fata cea mai mare a patronului, care lucra la mașină în acelaș atelier. Intuiția-i de femeie o duse la concluzia că tânărul trebuia să fie îndrăgostit.

— Ce-i cu tine? îl întrebă ea la masă, în sgomotul mașinilor cari mai țacăneau încă.

— Mi se propune o partidă, răspunse el ursuz.

— O partidă! exclamă Roza. Tie?

(Se tutuiau căci lucrau de multă vreme în acelaș atelier).

Leibel dădu din cap afirmativ și înghiți o bucată de brânză.

— Cine-i ea? întrebă Roza.

El mormăi încurcat, ducând cana de bere la gură:

— Leia Volcovici!

— Leia Volcovici! îngână Roza. Fata fabricantului de încălțăminte?

Fără să știe de ce, Leibel plecă capul. Nu voia să întâlnească privirile fetei. Gestul său spunea **da**.

— Și de ce n'o iei? întrebă Roza cu un aer care trăda nu numai curiozitate, ci și oarecare dispreț, chiar ciudă.

Leibel nu răspunse. Urmă un moment de tăcere apăsătoare. In cele din urmă Roza deschise iar vorba.

— Mă preferi pe mine cumva? întrebă ea.

Cuvintele sale avură efectul unei descărcări electrice. O tresărire îl făcu să ridice brusc capul și ochii săi întâlniră un obraz care-i desvăluia pentru prima oară frumusețea și gingășia.

Nu mai era chipul cu care se obișnuise de atâta vreme, ci altul, ademenitor și desmierdător totodată, care-i descoperea o lume necunoscută.

— Ei bine, da, răspunse el după o imperceptibilă șovăire.

— Foarte bine, aprobă ea imediat.

Și în extazul primului moment, Leibel uită să se întrebe de ce nu se gândise până atunci la dânsa. Iși dădu însă mai târziu seama că ea se găsea deasupra lui pe scara socială, fiind fiică de patron.

Situația era prea turburătoare pentru a putea permite explicații. Leibel îi întinse drăgăstos cana de bere și Roza sorbi cu zelul fierbinte cu care ar fi golit cupa nupțială. Erau înțeleși. Leibel mănca rămășițele de pe masă, cu o dulce beție. Pâinea și brânza îi păreau ambrozii și nectar. Nu îndrăzneau însă să se îmbrățișeze. Luceala fulgerătoare a hotărârii lente îi făcea sfioși și sgomotul unui sărut ar fi avut răsunetul unei înștiințări de logodnă. Secretul păstrat avea în el o nuanță de plăcere subtilă.

În după amiaza aceia Leibel croi tiparele cu o mână și mai nesigură, ceea ce arăta cât de judicioasă fusese Roza, atunci când stabilise o legătură între dragoste și liniile de cretă.

Seara, când se pregăteau de plecare, Roza îi spuse:

— Ești sigur că n'o iubești pe Leia Volcovici?

— Jur pe toate cizmele și toți pantofii din lume, că nu! protestă el cu aprindere.

— Eu una, declară Roza, aș renunța mai curând la mine decât la dragostea ta.

Gangul din fața atelierului era atât de prost luminat, încât buzele lor se atinseră.

— Nu, încă nu, spuse Roza. Tu flirtezi cu Leia Volcovici. Cine știe dacă **schadhenul** nu te-a angajat fără ca tu să ai habar, așa încât să nu-ți mai poți lua cuvântul înapoi.

— Nu, o asigură Leibel. N'am văzut-o pe fata aceia decât o singură dată.

— Da, însă schadhenul s'a văzut cu tatăl fetei de mai multe ori, insistă Roza. A trebuit desigur să-i promită un comision gras pentru o asemenea fată. Trebuie să te duci să te întâlnești cu Sugarman chiar înastă seară și să-i spui că nu te poți hotărî la această căsătorie.

— Sărută-mă și mă duc, stăruie Leibel.

— Du-te întâi și apoi o să te sărut, îi răspunse Roza.

— Dar cu tatăl tău când o să vorbim? întrebă el, ducând mâna fetei la buze.

— Indată ce vei scăpa de Leia.

— O să accepte oare dânsul?

— Mulțumit n'o să fie, mărturisi Roza cu sinceritate; dar de când cu moartea mamei

— Dumnezeu s'o ierte — cuvântul hotărâtor în casă îl am eu...

— Dar atunci e bine, zise Leibel.

* * *

Sugarman se așeza tocmai la masă. Marele **schadhen** îi oferi un scaun și nimic altceva. În mintea sa, ospitalitatea nu trebuia să se exercite, decât în anumite împrejurări și atunci se mărginea la un pahar de limonadă sau de cafea neagră.

Indignarea îi fu grozavă când auzi hotărârea lui Leibel — renunță la siestă și nu economisi nici un reproș și nici o întrebare.

— N'o să-mi spui că renunți la o fabrică de încălțăminte de lux pentru simplul motiv că fata e căm adusă de spate.

— Dacă ar fi numai atâtă, dar e cocosată bine, rectifică Leibel.

— Să zicem că ar fi așa. Dar tu nu te gândești la schimbarea care se va opera în e-

xistența ta atunci când vei avea mașinile tale de cusut?! Și cămila are cocoasă și cu toate acestea nimeni nu stă la gânduri să-i puie comori în spinare...

— Da! dar o femeie nu e cămilă, remarcă sentențios Leibel.

— Și un lucrător nu e un patron, îi întoarse Sugarman argumentarea.

— Ajunge! strigă Leibel. N'o vreau și pace! chiar dacă ar reprezenta o magazie de mașini și tot n'o vreau!...

— Atunci trebuie să fie ceva la mijloc, declară Sugarman fără convingere.

Leibel dădu din cap.

— Doar cocoasa, glumi el.

— Și Moise Mendelsohn, filosoful, avea cocoasă, îi impută Sugarman.

— Da, și era un eretic, un ignorant, ripostă Leibel. Și apoi era bărbat! Un bărbat poate să aibă și două cocoase și găsește pentru fiecare din ele câte o femeie, pe câtă vreme o femeie cocoșată nu poate spera să găsească și un bărbat pe deasupra.

— Nu cobi, se înfurie **schadhenul**. Dacă toți ar vorbi ca tine, nu s'ar mai mărita nici odată Leia Volcovici.

Leibel dete din umeri, amintindu-i că fetele cocoșate, bălbăite, șchioape și cari se mai uită și cruciș, nu prea găsesc amatori care să le ducă sub baldachin.

— Prostii, stupidități, își ieși Sugarman din fire. Asta e fiindcă nu vin la mine...

— Leia Volcovici a venit! Dar nu face pentru mine...

Zicând acestea Leibel se ridică să plece.

Sugarman oftă resemnat:

— Bine, fie! o să-ți caut alta și atâta tot, spuse el.

— Nu, nu e nevoie să te mai ostenești, se grăbi Leibel să-i spună.

Sugarman rămase cu gura căscată.

— Nu mai vrei? strigă el, dar mi se pare că tu ai venit să-mi ceri...

— Știu... știu... îngână Leibel, dar... am... mi-am schimbat gândul.

— Trebuie să aibă omul răbdarea lui Hil-lel ca s'o scoată la capăt cu tine! țipă Sugarman. Să știi că ai să-mi plătești misitia pentru alergăturile mele. Nu poți renunța la o comandă în curs de executare. Poți să faci ce vrei cu Leia Volcovici, dar de mine n'ai să-ți bați joc!

— M'am răsgândit, repetă Leibel cu încă-pătânare.

Sugarman îl fixă bănuitor.

— Nu spuneam eu că trebuie să fie ceva la mijloc?...

Leibel se simți vinovat.

— La ce te gândești? întrebă el nehotărît.

— Nu cumva e la mijloc o fată care ți-ar conveni mai bine?

— Hm... ă... ă... făcu Leibel căutând în zadar să-și ascundă gândurile, mă întreb dacă Roza Green, de la atelier...

Se opri brusc.

— Nu cred să se poată face. Ea e trecută pe lista mea — a înscris-o tatăl ei încă de acum câteva luni — dar el e pretențios și chiar și fata se lasă greu.

— Se gândește poate la cineva? iscodi Leibel.

Remarca aceasta avea într'ânsa o notă de triumf care nu scăpă urechei subtile a lui Sugarman.

— Te-ai înțeles cu dânsa! se scandaliză el.

— Și dacă ar fi așa? sfidă celălalt.

— Care va să zică mi-ați jucat festa — și tu și Elifaz Green. Știam eu câte parale face, Mi-ați tras chiulul amândoi.

— N'aveam intenția asta! cercă Leibel să-l calmeze.

— N'aveai intenția! Nu voiai să-mi smulgi din mână afacerea! Cu ce drept, mă rog, te-ai dus s'o ceri pe Roza Green?

— N'am cerut-o spuse apăsător Leibel.

— Ai vorbit cu tatăl ei?

— Nu încă.

— Atunci de unde știi că fata te vrea?

— Știu... știu... bâlbâi Leibel, care-și pierdea cumpătul simțindu-se mincinos și hotărât în același timp. Nu știa cum s'au petrecut lu-

crurile. El n'o ceruse în căsătorie... Și nici ea!

— Cu toate acestea știi că va consimți! rosti Sugarman gânditor. Dar ea? știe ba-rem?

— Da! ne-am înțeles amândoi...

— Așa va să zică?... Și tatăl fetei a fost pus în curent?

— Nu încă.

— Da? bine. Va să zică trebuie să obțin consimțământul său, luă Sugarman hotărârea.

— Vroiam... eu... vroiam să-i vorbesc eu singur.

— Tu singur! se scandaliză Sugarman. Ești nebun? Dar asta ar fi o greșală mai mare încă decât aceia pe care ai făcut-o.

— Ce vrei să spui? se aprinse Leibel la față.

— Da, greșala de a fi vorbit tu singur fetei. După căsătorie ori de câte ori vă veți certa ea o să poată să-ți arunce în față că tu ai vrut-o. Și afară de asta, când spui unei fete că o iubești, tatăl ei deduce că renunți la zestre. Ei, dar acum ce-ai făcut e bun făcut, complectă el cu părere de rău.

— Ce-aș mai putea cere altceva, când o iubesc?

— Nătărăule, îi strigă Sugarman cu dispreț. Numai cu dragostea n'ai să învârtești mașinile de cusut; și nici n'ai să le cumperi...

Îți trebuie zestre. Tatăl ei are avere și poate să-ți dea.

Privirile lui Leibel sclipiră cu poftă. Și, adică de ce nu și-ar asigura și pâinea pe lângă dragoste?

— Dacă o să te duci tu la tatăl fetei, continuă **schadhenul**, sunt sigur că nu-ți va da fata — și cu atât mai puțin zestrea. Mi-ai spus tu la început că bani strânși nu ai. Nici misitia n'o să poți să mi-o plătești până n'ai să pui mâna pe zestre... Dar, dacă mă duc eu, ai să vezi cum o să obținem o sumă frumoșică și pe deasupra și fata.

— Da, da, cred și eu că ar fi mai bine să te duci dumneata, aprobă Leibel cu aprindere.

— Demersul acesta însă o să te coste o liră sterlină în plus...

— O liră sterlină! se înspăimântă Leibel. Dar pentru ce?

— Pentrucă Roza Green reprezintă o comoară, replică sentențios Sugarman. Și afară de asta, e frumoasă și mulți bărbați ar vrea s'o aibă.

— Dumneata însă pretindeai doar cinci la sută din zestre?

— Da, dar zestrea o să fie mai mică decât aceia pe care ți-ar fi dat-o Volcovici. Și apoi, vezi, Green mai are și alte fete, dar nu sunt tot atât de frumoase.

— Lasă că n'o să ne certăm noi pentru atâta lucru. Cinci șilingi primești?

— Elifaz Green nu e un om comod, observă **schadhenul** drept răspuns.

— Atunci zece șilingi, dar nici un ban mai mult...

— Și eu n'am să accept mai puțin de doisprezece șilingi și șase cenți. Elifaz Green se tocmește atâta!...

Impărțiră diferența și se înțeleseră la unsprezece șilingi și trei cenți, pentru a compensa predominarea zgârceniei lui Green asupra celei a lui Volcovici.

* * *

A doua zi Sugarman intră în atelierul lui Green. Roza își plecă ochii, atentă, asupra lucrului, emoționată și cu bătați de inimă, căci Leibel o pusese în curent cu rezultatul vizitei la **schadhen** și cu demersul pe care acesta trebuia să-l încerce. Ea acceptase bucuroasă această mică comedie, care o scutea de dificultatea de a înfrunța privirile tatălui său.

Sugarman intră brusc, făcându-se că găfăie. Fața sa radia cea mai sinceră emoție și șalul albastru dela gât îi atârna dealungul redingotei.

— In sfârșit, spuse el adresându-se omulețului cu părul alb care era Elifaz Green, am găsit ginerele care-ți trebuie!

— Ei aș! serios? murmură Elifaz nepăsător, dar cu o voce care-i trăda emoția, în timp ce privirile sale păreau că spun: mai îndrăznești să vii să-mi aduci iar un ginere ideal?

— Are toate calitățile care-ți trebuiau, continuă Sugarman cu un ton care impunea tăcere obiecțiilor; e tânăr, sănătos și crede'n Dumnezeu...

— Bani are? întrebă Elifaz cercetător.

— Are atât cât îi trebuie ca să se însoare, răspunse Sugarman, fără ezitare.

— ...!

Vocea i se îndulci și piciorul care pedala mașina de cusut — căci lucra și dânsul — piciorul stătu pe loc.

Cam cât ar putea să aibă?

— Poate să aibă ale lui cincizeci de lire, așa că o să trebuiască să-i dai cel puțin cincizeci de lire răspunse Sugarman, cu mai multe înțelesuri.

Din principiu Elifaz negă din cap.

— Ba da; ai să-i dai, când vei ști cine e bărbatul acela exceptional.

Roseata pe care confuzia și emoția o aduseră în fața lui Leibel se accentuă violent, martoră a modestiei, căci el nu putea să n'asculte cele ce se vorbeau, din cauza mașinei de cusut care se oprise.

— Spune-mi despre cine e vorba, făcu Elifaz.

— Spune-mi mai întâi dacă ești dispus să dai cincizeci de lire unui bărbat tânăr, voinic, muncitor, evlavios, care are intenția să-și deschidă singur o croitorie... Tu știi cât face o meserie!

— Unui asemenea om, declară Elifaz într'o explozie de entuziasm, i-aș da douăzeci și șapte de lire și zece!

Sugarman gemu în forul său interior, în timp ce dimpotrivă inima lui Leibel sărea în sus de bucurie. Salariul pe patru luni deodată! Cu douăzeci și șapte de lire și zece putea cu siguranță să-și cumpere câteva mașini de cusut, chiar plătindu-le în rate. O privi pe Roza cu coada ochiului.

— Dacă nu făgăduiești cel puțin treizeci de lire, n'are nici un rost să-ți spun cine e, făcu Sugarman.

— Bine... bine... cine e?

Sugarman se plecă pentru a-i rosti la ureche numele.

— Cine? Leibel? strigă acesta indignat.

— Șsa! Nu-ți trăda mulțumirea, ca să nu devie mai pretențios.

— Dar!... Insă!... bolborosi tatăl scos din fire, pe Leibel îl cunosc, îl văd în fiecare zi. N'am nevoie de **schadhen** pentru un om pe care-l cunosc... Un lucrător de-al meu!

— Reflexia dumitale n'are nici un rost, observă sever Sugarman. Tocmai pe acei oameni pe cari îi vedem în fiecare zi îi cu-

noaştem mai puţin. Sunt sigur că dacă nu ți-aş fi vorbit de el, nu ți-ar fi trăznit prin minte niciodată să-l iei de ginere. Mărturiseşte.

Elifaz scoase un sunet nearticulat și **schadhenul** urmă triumfător.

— Nu ți-am spus eu? Și de altfel unde ai fi putut găsi aiurea un soț pentru fiica dumitale?

— Ar putea să se mulțumească numai cu fata.

Sugarman, băgând de seamă că celălalt se potolea, conduse atacul cu mai multă vigoare.

— Chestiunea e să știm dacă și el o vrea? Nu i-am vorbit încă despre asta; așteptam mai întâi părerea dumitale.

Leibel nu se putu opri să nu admire abilitatea **schadhenului**.

— Dar eu nu știam că are bani, murmură Elifaz.

— Desigur că nu știi. De aceea e nevoie de **schadhen** — ca să te faci să vezi ceeace ai sub ochi.

— De unde are banii?

— De la dumneata.

— De la mine?

— De la cine altul? Nu ești dumneata patronul lui...?

— Vrei să spui că banii aceștia i-a economisit?

— Nu i-a cheltuit, făcu Sugarman cu nerăbdare.

— A putut el să strângă cincizeci de lire?

— Dacă ar fi reușit să strângă cincizeci de lire din leafa pe care o primește, zise Sugarman, omul acesta ar fi o comoară... Dar poate să aibă treizeci.

— Parcă spuneai de cincizeci?

— Și dumneata ai coborât la treizeci ri-postă **schadhenul**.

Nu-i poți cere să aibă mai mult decât îi aduce fiica dumitale.

— Eu n'am spus niciodată treizeci, observă Elifaz... A fost vorba de douăzeci și șapte lire și zece!

— Bine, făcu **schadhenul** resemnat, o să ne mai tocmim. O să mă întâlnesc cu el diseară, căci dacă i-aș vorbi acum, ar vedea cât de grăbit ești și s'ar arăta mai pretențios. Un asemenea ginere merită să-mi dai o liră peste misitie...

— Nici un ban mai mult.

— N'avea nici o teamă, observă Sugarman cu ură, nu sunt speranțe să-l pot convinge să-și ia un socru atât de sgârcit. Așa că poți să-mi promiți liniștit ceea ce-ți cer.

— Bine, fie! zise Elifaz cu un gest; și începu să coase mai departe.

— Douăzeci și șapte de lire și zece, ține minte, repetă Sugarman prin huruitul mașinei.

Elifaz aprobă din cap și accelerează învârtirile roței.

— Și plata înainte de nuntă, auzi?

Mașina de cusut continua să țacănească.

— Înainte de nuntă, mă auzi?

— Du-te! du-te! făcu Elifaz cu un gest de enervare. Lasă că o să fie bine...

Și omulețul se plecă atent asupra lucrului.

În cursul serii Roza smulse tatălui său motivul vizitei lui Sugarman și mărturisi că ideea îi plăcea.

— Dar crezi, tătuțule, că el o să mă vrea? întrebă dânsa învâluindu-l pe Elifaz în privirile sale ademenitoare.

— Cine ar putea s'o refuze pe Roza mea?

— Dar vezi că Leibel nu e ca ceilalți; de atâția ani de când stă lângă mine, nu mi-a spus nimic.

— Iși vedea de lucru. E un băiat bun, un băiat foarte serios.

— În clipa aceasta Sugarman cearcă să-l convingă, nu e așa? Imi închipui că trebuie să pretindă mulți bani.

— Fii liniștită, fata mea, spuse el trecându-și mâna uscată prin părul fetei.

* * *

Sugarman veni și a doua zi dimineata; el spuse că Leibel nu voia în ruptul capului să audă de mai puțin de treizeci de lire și Eli-

faz plictisit de atâta discuție, îl chemă, făcându-l să lase la mijloc croiala unui pantalon. Pentru prima dată îi vorbi despre comenzile acontate și termină zicând:

— Eu nu sunt omul banului.

Și îi întinse mâna sbârcită. O sticlă de rum apăru de nu se știe unde; lucrul fu suspendat timp de cinci minute și lucrătorii, surprinși și agitați, băură în sănătatea logodnicilor. Vizitele lui Sugarman îi pregătiseră s'o felicite pe Roza, dar fu o adevărată lovitură când auziră că e vorba de Leiba.

Logodna oficială fu pecetluită printr'o masă mare. Apoi veni și ziua nunței.

Leibel era strălucitor, într'un pardesiu lucrat cu mâna sa; o viziune de flori, splendoare și mătase se răspândi atunci când Roza coborî din trăsură. În urma sa veneau două domnișoare de onoare și acest trio stârni admirația curioșilor îmbulziți la intrarea sinagogei. Elifaz părea aproape înalt cu jobenul lui. Sugarman venea pe jos, ținând sub braț umbrela împodobită cu roșu.

Leibel și Roza nu erau singurii cari se înfățișau pentru a primi binecuvântarea, căci ziua aceea era **33 Omar**, zi consacrată căsătoriilor.

Însfârșit le veni rândul să fie cununați. Dar, spre marea mirare a prietenilor, nu se prezentară. După ce se mai oficiară încă vreo câteva cununii cari veneau la rând du-

pă a lor, o vagă rumoare începu să circule. Ceeace nu era decât murmur slab, crescând pe încetul; invitații începură să înțeleagă că se petrecea ceva și că trandafirul nu se lăsa cules fără să împungă cu spinii.

Încetul cu încetul faptele se precizara. Vacarmul conversațiilor și al comentariilor umplu sinagoga în care lumea era în așteptare. Elifaz nu plătise!

La început declară că va număra bani imediat după ceremonie; dar Sugarman, prevăzător și experimentat în materie, ceru ca plata să se facă imediat, în mâna celui-lalt client.

Strâns cu ușa, Elifaz scoase zece lire din buzunar și le oferi ca acout, ceeace Sugarman refuză cu dispreț. Negocierile fură suspendate. Invitații mirelui erau adunați într'o odaie; cei ai miresei în alta. După un moment de penibilă așteptare, Elifaz trimise un emisar cu vestea că jumătate o va da după aceea și că ceeace lipsea până la prima jumătate va fi complectată printr'un bilet nou-nouț al Băncii Angliei.

Pus la cale de Sugarman și încurajat de el, Leibel fu intransigent.

Atunci se ridică un tumult de voci; și un haos de sugestii începu să circule. Prietenii se grăbeau, ducându-se și întorcându-se de la un front la celălalt; alții complectară zăpăceala sculându-se de la locurile pe cari

le ocupau în sinagogă. Elifaz însă era de piatră: pentru moment n'avea bani disponibili. Mâine însă îi va avea cu siguranță. Și Leibel, palid și trist, se agăța cu atât mai furios de visul mașinilor de cusut, cu cât ele păreau că-i fug.

Nu-și văzuse de loc logodnica în ziua aceea, așa că chipul ei nu se interpunea între el și viziunea mașinilor atât de râvnite. Cea mai mare parte din perechi fuseseră cununate și situația părea disperată. Din tabăra femeilor porneau svonuri înspăimântătoare: se vorbea despre domnișoarele de onoare căzute pradă crizelor de nervi, despre o logodnică tânără care în culmea umilirei și a rușinei își smulgea cu furie coroana de lămâiță. Elifaz trimise vorbă că ar fi dispus să semneze o chitanță pentru restul sumei în litigiu și că într'adevăr n'avea mai mulți bani la dânsul.

Și ziua se scurgea repede, căci era primăvară. În zadar rabinul — care fusese pus în curent — cercă să câștige timp, lungind ceremonia celorlalte căsătorii, pe care le binecuvânta cu cea mai lentă miruire. Diferendul Leibel-Green nu se stingea; în sinagogă Roza rămânea ultima și singura fată cu flori de lămâiță. Fu un moment de solemnă tăcere, precedând un murmur care creștea pe măsură ce se scurgeau minutele

și ultima pereche aștepta. Cea din urmă știre anunța că mireasa leșinase...

Și după amiaza trecea. Rabinul cobori de pe amvonul pe care atâtea perechi fuseseră unite; voia să adaoge sfortșarea intervenției sale la acelea încercate până acum. Și nu reuși.

Indignat de încăpățânarea părților, declară că închide sinagoga și dădu perechei zece minute pentru a ajunge la o înțelegere. Atunci fu un adevărat haos. Un vacarm confuz de rugăminți stăruitoare, și îndemnuri porni din toate colțurile.

După cinci minute un trimis al lui Elifaz veni să spună că s'au strâns douăzeci de lire, dar că-i era imposibil să adune mai mult. Leibel ezită; lupta îndelungată îi epuizase puterea de rezistență. Vestea despre supărarea logodnicei îl biruise. Chiar și Sugarman își pierduse siguranța. Câteva minute încă și avea să piardă misitia. Odată ce părțile ar fi părăsit sinagoga, n'ar mai fi fost atât de ușor să-i aducă înapoi în altă zi. Cu toate acestea, continua să-l încurajeze pe tânăr: timp ca să cedeze era și în ultimul moment.

În minuta a opta tumultul de voci se opri brusc, pentru a urca imediat în altă tonalitate. În mulțimea agitată și frământată se auzi un murmur de curiozitate, acel murmur al mulțimei când cortegiul mult așteptat apare. Printr'un fel de sugestiune

magnetică, ghiciră cu toții că logodnica — sărmana logodnică atât de greu încercată — părăsise tabăra părintească și venea să-și pledeze singură cauza pe lângă acest pretendent atât de rapace.

Și când viziunea radioasă a fetei împodobită cu flori și văluri albe se arătă ochilor turburi ai lui Leibel, inima i se topi într'o murtă adorare. Simți că la cea dintâi privire, la primul asalt, întreaga citadelă a rezistenței sale s'ar fi dărâmat. Lupta devenea inegală...

Pe măsură ce viziunea turburătoare i se preciza și mireasa se apropia, el constată, nu fără mirare, că era perfect calmă și că toaleta-i era impecabilă. Nici o urmă de lacrimi nu-i turbura seninătatea fetei; nici o dezordine nu se vedea în aranjamentul coafurei nuptiale.

Pendula marcă minuta a noua.

Ea puse rugător mâna pe brațul tânărului, în timp ce o privire inspirată se statornicea în luminile ochilor — privirea unui mare comandant adunându-și trupele.

— Nu ceda Leibel! strigă ea. Renunță la mine. Nu te lăsa înduplecat. Ți-o jur că nu trebuie! Intoarce-te mai bine acasă!

* * *

Și în minuta a unsprezecea Elifaz, convins pe deantregul, plăti suma cerută; după care trăiră cu toții fericiți.

POVARA

Când îi veni și lui Fanny rândul să se mărite, mamă-sa Natalia (așa-i spuneau toți negustoresei de lucruri vechi) nu fu deloc încântată. E drept că și spusese ea mai înainte că pentru o fată de douăzeci și trei de ani, deci cum s'ar spune o fată cam trecută, prima ocazie trebuia să fie considerată ca o afacere avantajoasă.

Dar în ziua când se ivi un pretendent, spiritul critic al bătrânei eși la iveală. Ea susținu cu tărie că Henry Elkman n'avea înfățișare de evreu adevărat. Și apoi era de ajuns să-i vezi croiala hainelor, pentru ca să-ți dai seama că trebuie să joace la curse... În zadar căuta Fanny s'o convingă că Henry nu călcase în viața lui pe la stadion; că dacă ar fi vrut chiar, și tot n'ar fi putut să meargă, din cauza postului de contabil la marele magazin de confecțiuni **S. Cohn** și că croiala elegantă a hainelor se datora tocmai faptului că reprezenta un astfel de magazin.

— Da! da! tu n'ai de unde să știi, repetă bătrâna în jargon; dar toți filfisonii ăștia, cu pantaloni cadrilați și floare la butonieră, joacă, las'că știu eu... și sfârșesc ca vai de ca-

pul lor. Și atunci nevasta și copiii cad în spinarea mamei.

— Eu n'am să cad nici odată în spinarea ta, replică Fanny violent.

— Nu? Dar în a cui atunci? Vai de zilele mele! La străini ai să te duci? Sau ai să ceri un ajutor la Societatea de Binefacere?

Și o tresărire făcu să-i tremure oasele. Trecuse de șazeci de ani și era slabă, așa încât părea mai curând o bunică venerabilă, cu tot părul negru și bogat (o perucă de o-vreică bigotă).

Biata Natalia! Viata nu-i surâsese nici odată. După moartea soțului ei care o lăsă cu un copil în brate, ea continuă să ducă o existență meschină, vânzând vechituri cu câțiva cenți peste prețul cu care le cumpărase! Alerga și se tocmea prin bucătării de burgheze sgârcite; stăpân și negustor, se găseau fată'n fată, cu aceiași dorință de a face o „afacere bună”. Natalia stia însă să privească cu dispreț mormanul de haine elegante încă, întinse pe jos, să le împingă cu piciorul și să spună cu mândrie: „cine o să-mi cumpere mie boarfele astea? Imi ajunge că m'am înșelat data trecută. Am mai dat atunci și din buzunar...”

Și după ce discuțiile și tocmelele reduceau ofertele la minimum, se hotăra să scoată argintii din punga soioasă de piele pe care o ținea ascunsă în corsaj; apoi, grămădind

marfa în fundul sacului enorm, pleca multumită, cu pași șovăitori sub povara legăturii ce-o ducea în spate. Hainele bărbătești le vindea negustorilor din hala de vechituri; rochiile însă, le curăța, le cârpea, le întorcea pe dos și le expunea Duminica dimineața în **Picoat Lane**.

Astfel ca și „viermele de pământ” al lui Darwin care-și are importanța sa prin faptul că reînnoește solul, ea devenea un factor obscur în marele proces economic prin care hainele vechi, scoase din uz, își regăsesc tinerețea și frăgezimea, și după ce au cunoscut declinul în sfera lor de origine, se ridică și strălucesc pe alte orizonturi sociale.

Știa dela început atâta englezească cât îi trebuia pentru negoțul cu haine vechi, dar în anul care urmă după moartea soțului ei, contactul forțat cu englezii o învăță mai mult decât știa din cei 25 de ani petrecuți în Ghetto-ul din Spitasfield.

Cât despre Fanny, ocupația ei consta din a păzi casa și a pregăti masa de seară. Cu toate acestea, nu din egoism se opusese negustoreasa de vechituri la contractarea acelei căsătorii. Putea să-și facă și singură focul când se întorcea acasă după o zi întreagă de alergături, și să-și pregătească tot ea singură patul.

Fanny se oferise, ce e drept, s'o ia cu dânsa în apartamentul elegant compus din două

odăi, pe care Henry îl mobilase pentru dâșii în apropiere de **King's Croass**. Ar fi avut unde să doarmă pe sofaua din antret. Dar spiritul independent al bătrânei și lipsa de încredere în ginerele său, o făcură să prefere mansarda sărăcăcioasă din Ghetto.

Cu toate argumentările, ea continua să nutrească acelaș desgust pentru garderoba lui Henry Elkman și chiar pentru profesiunea sa. Să fi fost aci dușmănia inconștientă dintre hainele vechi și hainele noi, simbolul tainic al vechei generații în fața lumii elegante care se ridica pentru a o înăbuși?

Dealtfel, lui Henry îi produsese o tainică mulțumire refuzul bătrânei. În pornirea pătimase a cuceririi el consimțise să anexeze și pe vrăjitoarea poloneză care dăduse naștere, — oricât de surprinzător ar părea — acestei Fanny, frumoasă și gingașă ca o adevărată englezoaică. Dar acest „haine vechi cumpărăm” îi inspirase de la început un profund desgust. Lui îi plăcea să se considere ca făcând parte din lumea bună englezăscă a gusturilor rafinate și elegante, unit printr'o strânsă legătură cu clienții majestuoși cărora le înregistra măsura de la înălțimea unui taburet, în biroul înconjurat cu oglinzi.

II

Trecură anii și părea că într'adevăr intuiția bătrânei dăduse greș. Henry nu se du-

cea la curse și Fanny nu se întorcea la mamă sa, nici ea și nici cei doi copii Becki și Iosef. Dimpotrivă, Fanny vedea dublându-i-se importanța socială prin închirierea unui apartament de patru odăi în **Holloway Road**, aproape de magazin, ceea ce îi permitea lui Henry să vie în fiecare zi la prânz, acasă.

Dar vai! Fanny nu putu să se bucure mult timp de această grandoare și de acest confort. Mormântul, acea locuință cu o singură încăpere, o primi într'o zi, lăsând casa cu patru odăi, vastă și goală. Chiar și Mansarda Nataliei în care Fanny nu mai intrase de șapte ani, păru sărmanei mame mult prea rece și deșartă. O senzație de singurătate o cuprinse și n'o părăsea decât în rarele vizite pe cari le făcea nepoților. Acum când fiica sa care să facă legătura cu ginerele nu mai exista, casa lor îi părea prea înaltă și prea depărtată de dânsa pe scara socială. Henry rămase cu aceleași sentimente, iar micuții nu veneau decât împinși, la bătrâna cu fruntea de două degete, care-i întreba mereu despre rugăciuni și care răspânda un miros vag de scrumbie afumată. Așa că încetă să se mai ducă pe acolo.

Si puțin timp după asta, sentimentele pe cari le nutrea față de Henry Elkman și cari stăruiau într'ânsa, găsiră justificarea răsunătoare: înainte de terminarea anului de do-

liu, înainte de a înceta cu spusul **Kadişului** (rugăciune zilnică pentru pomenirea morţilor) mizerabilul se căsători din nou. Şi — oroarea ororilor, crima crimelor — nelegiuitul luă în căsătorie o creştină!

Când află Natalia vestea din gura unei cliente guralive, începu să se lupte înversunat cu sacul mult prea plin pentru a-l putea lega. Scoase cuţitul şi începu să-l învârtească ca şi cum ar fi vrut să străpungă cu el inima lui Henry Elkman. Ea nu ştise nimic despre intriga amoroasă şi picantă dintre dânsul şi tânăra funcţionară a marelui magazin de draperii din vecinătatea magazinului lui Cohn; nu cunoştea nici progresul lent pe care instinctul izolării îl săpase în Henry şi nici cum, din admiraţie pentru obiceiurile englezeşti, părăsea pe încetul moravurile evreşti.

Ea nu ştise nici că în ultimul timp Fanny alunecase împreună cu dânsul pe panta indiferenţei religioase şi nici că plecau în plină Sâmbătă cu trăsura şi cu trenul.

Dar în simplitatea negustoresei, Henry apărea ca un monstru de corupţie care se botezase desigur şi primise binecuvântarea nelegiuitei căsătorii în biserică; ea nu voia să creadă spuselor cliente, care afirma că această căsătorie se încheiase numai în faţa ofiţerului stării civile.

— Lovi-l-ar toate plăgile lui Faraon, se

văicări ea. Cădea-i-ar hainele de pe trup și carnea de pe oase! Și dare-ar Dumnezeu să crape și dânsa!

Strânse violent capetele broboadei de pe cap, ca și cum ar fi vrut să gâtuie pe vinovat.

— Mai tacă-ți gura, zgripturoaică bătrână! se revoltă clienta.

La nepoții tăi nu te gândești?

— N'ar fi mai rău pentru ei atunci, decât acum, cu păgâna ceia în casă! S'a sfârșit cu religia lor! O să-i boteze, Dumnezeule mare, carele ești în ceruri...

Această idee o urmărea mereu: îi și vedea pe Joe și pe Becky sărutând crucea. Casa lor fusese o casă „cușer”. Cum putea înțelege o străină misterul cărnii purificate, sau al separării vaselor de lapte de cele de carne?

Nu putu suporta multă vreme chinul îndoelii. Intr'o bună zi trecu și casa lui Elkmann în itinerar și, cu sacul în spate, bătu la ușa care era atât de cunoscută. Li deschise o femeie tânără și nostimă, cu ochii albaștri și obrajii împurpurați. Sângele îi năvăli în obraz, împiedicând-o aproape de a vedea.

— Haine vechi? spuse ea mașinal.

— Nu, mulțumesc, replică gospodina.

Glasul îi era dulce, dar Nataliei i se păru că aude în acea clipă vocea lui Lilith, care fura copiii nou-născuți.

Obrajii îmbujorați păreau seducător far-dați. Prin ușa deschisă se vedeau înșirate vasele de lapte alături de cele de carne, în bucătăria pângărită astăzi de această femeie. Și între Natalia și nepoți se ridica, asemenea unei bariere de nestrăbătut, silueta aproape copilărească a străinei.

Nu putea coborî însă fără explicații.

— Domnu' Elkman e acasă?

— Dar de unde-i știi numele? făcu stăpâna puțin cam surprinsă.

— Da... am mai fost de multe ori pe aici!

Intonația batjocoritoare îi scăpă interlocutoarei.

— Regret, dar n'am nimic pentru dumneata astăzi, reluă ea.

— Nici măcar o pereche de papuci?

— Nici.

— Papucii răposatei, poate... Sau îi porți dumneata acum? Cuvintele sunară atât de strident și de neașteptat, ochii de femeie ciumată luciră atât de satanic, încât tânăra se dădu îndărăt, cu un țipăt.

— Henry! îl chemă ea tremurând.

Ușa sufrageriei se deschise și în prag apăru Henry, cu furculița în mână; se opri însă deodată.

— Ce cauți aici? murmură el.

— Vreau papucii lui Fany! țipă bătrâna.

— O femeie cam nebună, căreia-i vindeam de milă, răspunse el încet, privirilor

întrebătoare ale soției. Și împingând-o cu un gest înăuntru, îi șopti.

— Scap eu acum de ea...

— Aha! Asta e păpușa ta vopsită? spuse ea în jargon cu un accent batjocoritor.

— Vopsită? se înfurie el, Magda mea vopsită? Așa e ea, dela natură. E crescută la țară și mama ei e o lady.

— Mă'sa poate să fie! Dar ea? A! A! dumitale ți-e de ajuns să vezi un joben marcat 16 șilingi și 5 pentru ca să crezi că e nou! Eu știu însă de unde vine! Din pârâul în care stătea muiat printre gunoaie. Ah! ah! tocmai pe asta ai găsit-o, când sunt atâtea fete de evreu nemăritate!

— Imi pare foarte rău că nu ți-e pe plac. Asta însă e treaba mea și nu a dumitale.

— Nu e treaba mea! După ce ți-am dat-o pe Fanny; după ce ea a murit pentru dumneata, alăptându-ți copiii!

— Tocmai pentru copii a trebuit să mă însor iar.

— Te-ai însurat cu o creștină — din dragoste pentru copiii lui Fany! Ah! Dumnezeu să te ierte!

— Aici nu suntem în Polonia, spuse el cu umor.

— Nu degeaba spuneam eu întotdeauna că ești un păcătos! Fanny a mea a fost luată de cel de sus ca să răscumpere păcatele tale. Arde-te-ar focul să te ardă!

— Dacă mai continui cu blestemele chem poliția!

— Cheamă! închide-mă, închide-mă, ca să știe toată lumea!...

— Cară-te de aici! N'ai dreptul să vii s'o necăjești pe Magda. Ea e destul de plăpândă...

— Lua-o-ar dracu și pe dânsa! Am dreptul să viu aici cât mi-o plăcea! Am un drept asupra copiilor. În vinele lor curge sângele meu!

— N'ai nici un drept. Copiii sunt la tatăl lor!

— Da, la tatăl lor care e în ceruri!

Și ca un profet antic, ridică o mână spre cer, în timp ce cealaltă ridică sacul în spinare.

— Copiii sunt ai lui Israel și trebuie să ră-mână buni evrei.

— Și ce propunere ai? o întrebă el batjocoritor.

— Dă-mi copiii. Li voi crește cu frica lui Dumnezeu. Tu ai să-ți poți urma calea neghiuită, lipsită de griji cu păpușa ta creștină. Tu nu mai esti dintr'ai noștri. Dă-mi copiii să plec.

El o privi amuzat.

— Ai cam băut, scumpă soacră!

— Da, din căpa amărăciunilor. Dă-mi copiii.

— Crezi, că ei vor vrea să meargă? Iși iubesc prea mult mama vitregă...

— Porțelanul ăsta pictat! Ei, cari au în vine sânge evreesc și cald, și caldă le e memoria mamei lor! Haide!

El deschise încet ușa sufrageriei.

— Becky, Joe! Nu, nu tu, Magda dragă. Nu e nimic. Vrea bătrâna să dea ziua bună copiilor.

Copiii veniră tropăind pe dușumeaua antretului, cu șervetele la gât și cu gura plină. Când dădură cu ochii de bunica severă și cu sprâncenile încruntate, se opriră. Henry închise încetșor ușa.

— Puișorii mamei! strigă ea, cercând să-și modeleze vocea aspră. Nu veniți să mă îmbrățișați?

Becky, persoană inteligentă care număra șapte ani, înaintă curajos și întinse bunicei obrazul.

— Ce mai faci **buniță?** spuse ea ceremonios.

— Dar Iosef? spuse Natalia, fără să-i răspundă; dragul mamei, scumpul meu, tu nu vii la bunița ta?

Copilașul, care n'avea decât patru ani și jumătate, rămase nehotărât, cu degetul în gură.

— Adu-l înapoi, Becky. Spune-i că am venit să vă iau la mine.

Becky ridică din umerii de copil precoce.

— Dacă el vrea să meargă, poate să se ducă, spuse ea laconic. Eu una, nu merg...

— Vai, Becky! spuse bunica, vrei să rămâi aici, vrei s'o superi pe mama ta?

Becky o privi insistent.

— Mama a murit, spuse ea.

— Da; dar sufletul ei trăește și ne vede. Iosef, îngerașul meu, hai cu mine.

Il chemă, făcându-i un semn cu degetul, însă micuțul, crezând că vrea să-l bage în sac, începu să urle înspăimântat. Mama vi-tregă ieși speriată din odaie și copilul alergă în brațele ei, plângând și sughițând.

— Mămico, mămico, suspină el.

Henry își privea soacra cu un surâs trium-fător. Natalia fierbea. Nu atât din pricina lui Joe care alergase la creatura aceasta, nici pentru că o considera ca pe mama sa: ceeace-i străpunse inima, era cuvântul „mă-mico”. Cuvântul acesta suna fals; mămico, era invocarea nesuferită a acelor interioare creștine, reci, de la intrarea cărora auzise de atâtea ori cuvântul acesta. Fanny fusese „mamă”, evreescul vechiu și familiar „ma-mă”. Acest mămică spus orfanilor era în-tr'o oarecare măsură, paradă de eleganță creștină.

— Când papucii mămicăi vor fi de vân-zare, să mă aveți în vedere, rosti ea. Plă-tesc cele mai bune prețuri.

Henry tremură, dar îi răspunse totuș, împingând-o afară.

— Desigur, desigur. Bună ziua!

Ea continuă să vocifereze.

— Plătesc oricât. Uite, îi văd, îi văd cum vin spre sacul meu.

Ușa se închise, punând capăt acestei sibilice vehemente și Henry, strângându-și la piept soția, îi sărută lung buzele roșii ca fraga.

Ii explică apoi că bătrâna aceasta, pe jumătate nebună, trecea în cartier drept **bunița** și că și copiii se deprinseseră să-i spună astfel.

* * *

Cea de-a doua doamnă Elkman muri la nașterea copilului. Obrazul roz deveni o mască de un alb angelic; silueta-i fină căpătă rigiditatea severă a unei statui și doar tipetele acelei ființe minuscule, atom de umanitate cu capul pleșuv, compensau liniștea eternă.

Henry, adânc mâhnit și terorizat de superstiții era chinuit de un text care-i venise deodată în minte din vrafal de cunoștinți ebraice de demult: „**trei cauze aduc moartea unei femei ce naște...**”

Nu-și reamintea decât una din ele, care începea cu: femeia care va uita să arunce în foc o bucată de aluat din pâinea de Sâmbă-

tă... Dar neglijența aceasta nu putea atinge o creștină, își spunea tot el.

Doar îngrijirea copilășului îl mai putea face să-și uite durerea.

Vestea ajunse peste câteva zile și la urechea Nataliei.

— Asta e pedeapsa celui de sus, spuse ea cu o liniște satisfăcută. Deacum sufletul lui Fanny poate să doarmă în pace!

Nu se bucură însă cum s'ar fi așteptat; și nici nu se duse să ceară lucrurile moartei. Simțea doar o tainică satisfacție și își dădea seama că lumea asta stricată se grăbea spre lumea cealaltă, ca un ceasornic intrat pe mâna ceasornicarului! Se duse totuș, fără sac, să întrebe dacă nu le putea fi de vre-un folos.

— Piei din ochii mei! îi strigă Henry, închizându-i ușa în nas.

Cuprinsă de emoții contrare, Natalia încetu să plângă, era din nou alungată.

III

Știrile cari ajunseră apoi la urechea Nataliei, îi aduseră aceiași satisfacție ca și moartea Magdei. Henry se căsătorea din nou! Motivul era același, fără îndoială: grija de copii! Și nici de astă dată nu respectase anul de doliu. De data aceasta se căsătorea

iarăși cu o evreică și reintra astfel în casa lui Israel. Mustrare de cuget sau frică? Nimeni n'ar fi putut spune; toată lumea știa însă că cea de a treia doamnă Elkman era o frumusețe robustă, din părinți bigoți și că avea o zestre de cincizeci de lire numerar, afară de așternut și de rufăria strânsă de părinții fetei, cari n'aveau de unde să știe că va lua un văduv cu gospodărie.

Bătrâna se simți mai mult ca oricând pradă unei sumedenii de emoții contrare. Întâi, se revoltă că păcătosul fusese admis sub baldachin fără nici o formalitate. Ea se gândea că ar fi fost nevoie de o ceremonie de purificare, care să-l curețe de orice legături cu creștinismul.

Apoi se gândi la Fanny, care stătea în groapă, și la patul conjugal în care intra acum a treia femeie! Ce bătaie de joc pentru memoria ei!

Pe de altă parte însă, își spunea că nepoții, având lângă ei o evreică, vor deveni și ei buni evrei și că-i va crește mai cu îngrijire decât o făcuse „mămica”. Gândul acesta îi mai alina durerea de a se ști departe de copii, lucru inevitabil din toate privințele, chiar dacă Henry și-ar fi schimbat sentimentele pe care le nutrea față de dânsa. O a treia nevastă făcea să-i scadă și mai mult drepturile, o îndepărta cu desăvârșire din acea casă. Cobora la rangul de rudă de-

părtată sau de... soacră înlocuită de două ori.

Zilele trecură și casa lui Elkman dădu din nou de vorbit mahalagiilor. Natalia află astfel, într'una din zile, că noua căsnicie suferea un lamentabil eșec. Cea de-a treia nevastă avea un caracter teribil și bătea copiii, dar ceea ce era mai odios și mai neauzit pentru o casă evreiască — bea! Se spunea despre Henry că era în culmea disperării.

— **Nebăch!** Sărmanii copilași! se îngrozi ea. Și în mintea sa începu să pună la cale o intervenție. Sub ce formă însă? Nu găsea nici o cale... Trecură iarăș săptămâni; alte șvonuri se răspândiră despre nelegiuirile celei de-a treia doamne Elkman; apoi într'o zi căzu trăsnetul: Henry dispăruse fără urme... Casa cu patru odăi rămânea în voia femeii și a soartei, împreună cu victimele nevinovate. Magazinul de confecțiuni n'avea să-și mai vadă contabilul. Unii vorbeau despre sinucidere; alții afirmau că Henry fugise în America. Benjamin Bechstein coupeurul magazinului, care împărtășea această ultimă părere, și-o baza pe vorbele semnificative auzite odată din gura lui: „am trăit cu doi îngeri, nu pot să trăiesc acum cu un demon.”

— Ah! recunoaște însfârșit că Fanny a mea a fost un înger, spuse Natalia, uitând să tragă concluzia în ce privea America și

lăsând la o parte pe cel de-al doilea înger.

Incepu apoi să brodeze variații pe această temă. E de mirare că nu putuse îndura lângă dânsul o bețivă, după ce trăise cu o femeie atât de serioasă și cu frica lui Dumnezeu? E de mirare că a preferat să-și curme zilele?

Precupețele însă fură de părere că fraza de mai sus indica mai curând fugă, decât sinucidere.

— Aveți dreptate, admise Natalia fără să se gândească mult, nici nu putea face altfel un laș ca dânsul: să lase copiii în voia unei femei pe care el însuș n'o putuse suporta. Doamne, Dumnezeule, cum o vor duce ei oare?

— Se va îngriji de ei cojocarul, tatăl femeiei, asigurară femeile. I-a dat doar zestre: cincizeci de lire plus trusou! N'avea nici o grijă, știa Elkman ce face. Știa el că n'au să moară de foame copiii...

— Eu nu mai știu nimic își clătină bătrâna peruca.

Ce putea face? Cojocarul se putea foarte ușor dispensa de grija aceasta. Și ea își dedea seama că fuga lui Henry o depărta și mai mult de acea casă. Dacă ar fi vrut să vadă ce se petrece pe acolo, s'ar fi lovit față în față cu jandarmul acela de femeie... Nu se poate însă; după fuga bărbatului, femeia aceasta devenea o simplă străină. Ce avea

comun mizerabila aceasta, cu copiii? Trebuie să plece de acolo... Ea sau ei! Ei bine! bunica va merge să-i ceară. Sărmana Becky, săracul Iosef! Inima i se înduioșă. Să fie bătuți ei cari erau înainte așa de alintați! Desigur...

O să-i vie cam greu, dar cu mai multă tocmeală, cu muncă mai multă, cu alergătură mai multă o să meargă.

Copiii vor fi toată ziua la școală, așa că ea va putea să-și vadă nestingherită de treburi; seara vor sta cu toții în jurul lămpii și ea va cârpi vechiturile cumpărate pește zi.

Ce eliberare din jugul singurătății, pe care-l suporta mai greu decât sacul, oricât de încărcat ar fi fost el! Asta merita orice jertfă! Seara, înainte de culcare vor spune rugăciuni, și apoi îi va acoperi cu plapoma, așa cum făcea de mult cu Fanny.

Dar dacă n'o să vrea să-i dea? Și Natalia o și vedea refuzându-i copiii, din răutate, dacă nu din altceva. Ce-ar fi putut face dânsa, dacă bețiva s'ar fi încăpățânat să-i ție pentru a se răzbuna de fuga tatălui lor, sau ca zălog? Ei bine, fie și așa! va uza atunci de șiretlicuri, de forță și de va fi nevoie, îi va fura! Odată intrați pe mâna bunicii, cine ar mai putea să-i ia îndărăt? cine va putea să-i ducă la bruta aceia bețivă, care nu avea nici un drept asupra lor?

Intr'o Duminică, pe la amiază, când cum-

păra niște vechituri de la o familie de pe Holloway, luă hotărârea. Tot îi trebuia o brișcă pentru sacul cu lucruri pe care singură nu l-ar fi putut duce până la mansarda ei. Ce-ar fi fost dacă i-ar fi luat totodată și pe nepoți? Casa lui Elkman era la doi pași. Stimulată de gândul economiei ce ar realiza, luând cu aceiași trăsură și pe copii, nu se mai îndoii de reușită.

În timp ce băga în sac boarfele cumpărate și le înghesuia cu pumnii, ca și cum ar fi vrut să-i încapă o prăvălie întreagă, ea-și imagina cum va decurge expediția sa aventuroasă.

Lăsând balotul la capătul scărilor alergă să caute o trăsură. De obicei această operație îi lua cel puțin o jumătate de oră. Trebuia să le ție birjarilor un discurs mai întâi, să le arate că n'are de unde, că e săracă și că ar putea s'o ducă mai ieftin. La început birjarii nici n'ascultau ce spunea zgripto-roaica și continuau să-și citească nepăsători gazeta. Dar pe încetul, fiindcă n'aveau nici o ocupație, se lăsau convinși de elocvența femeii și unul din ei sfârșea întotdeauna prin a-i duce pe nimic lucrurile. De cele mai multe ori avea câte doi saci, cari ocupau toată trăsura. Natalia se așeza atunci triumfătoare lângă birjar, ca și cum ar fi fost prieteni de când lumea. Trebuia să-i meargă prea prost lucrurile pentru ca să nu

reuşească până în cele din urmă să se plătească cu vre-o vechitură din sac, ceeace-i aducea un nou câştig.

Ăstăzi însă era prea enervată pentru ca să-i poată merge astfel lucrurile. Aşeză sacul voluminos în landou; se căţăără alături şi spuse birjarului să oprească în faţă la Elkman.

IV

O trăsură la uşă! Fenomenul acesta, din cale afară de rar, i-o aduse înainte pe Becky când bătrâna nici n'avusese timp să coboare. Fetita n'avea nici zece ani, dar dezvoltarea fizică şi intelectuală îi dădea ceva de obrăsnicie inconştientă în tratarea adulţilor dela egal la egal! Acum însă privirea îi era aceia a unui copil şi cu un strigăt vesel şi în acelaş timp înecat în lacrimi se aruncă în braţele Nataliei cu un: „O! bunicuţă!” Era compensaţia acelu „mămico” pe care-l rostise cândva micuţul Iosef, şi pe obrajii bătrânei se prelinseseră lacrimi, în timp ce-şi ţinea la piept odorul.

În acea clipă se auzi un scâncet slab, dar ea nu-l luă în seamă.

— Unde e vitrega, îngeruşul mamei? şopti Natalia. Fruntea lui Becky se încreţi urât. Acum semăna cu o femeie în toată firea.

— Dumineca, cârciumile se deschid la unu, zâmbi ea.

— Doamne! Dumnezeule mare! strigă Natalia, uitând că împrejurarea aceasta îi putea fi de folos. O evreică! Vrei să spui că se îmbată prin cârciumi?

— Iți închipui că aş lăsa-o să bea aici? zise Becky. Au loc scene foarte interesante între noi, te asigur. Singura compensație e că vine foarte bine dispusă atunci când se îmbată.

Scâncetele copilașului deveniră tot mai imperative.

— Taci, proastă mică, făcu Becky intrând în casă, urmată de bătrână.

— In odaia mare își făcuse loc dezordinea și murdăria. Totul semăna, ca aspect și miros, cu vechiturile pe care le avea dânsa în sac. Intr'un leagăn se răsucea un copilaș cuprins de spasmuri, cu fața roșie de atâta plâns. Becky se plecă și încercă să-l liniștească, înainte ca sentimentul prezenței copilașului să pătrundă în mintea bătrânei. Plânsetele nu-i ajunseseră la ureche până atunci, decât ca un murmur de vânt într'o acțiune dramatică. In fața descoperirii, mintea sa cercă timp de câteva secunde să-și amintească identitatea copilului.

A! acesta e copilașul pentru care murise piaița aceea vopsită!

Va să zică copilașul trăia!... Amintire veșnică a aceluia episod scurt și rușinos.

— Amuțește, ca măta! murmură ea cu ură.

Ce moștenire dureroasă și mizeră lăsa Henry în urma lui. Câtă dreptate avusese...

— Dar Iosef unde e? spuse ea tare.

— Se joacă pe undeva, pe stradă...

— **Ah! Mein Gott!** dar dacă plânge... Du-te iute Becky și adu-l încoace.

— De ce?

— Am venit să vă scot din mizeria asta. Vrei să vii la mine îngerașule?

— Cred și eu! Decât să rămân aici!

Natalia o strânse din nou la piept.

— Caută-l iute pe Iosef. Iute, iute până nu se întoarce dela cârciumă **dânsa**.

Becky fugi afară și bătrâna căzu pe un scaun, gâfâind de emoție și de oboseală. Lângă ea țipa cât îl ținea gura micutul din leagăn. Intinse piciorul spre leagăn și începu să-l legene și să-i cânte:

Dormi copile, dormi tăcut

Tatăl tău un rabbi fi-va

Lumea 'ntreagă cuceri-va

Fii cuminte, dormi sub scut...

Tipetele descreșteau, dar de odată bătrâna tresări, dându-și seama că leagănă un copil **indezirabil**; ba mai mult, îi cânta un cântec evreesc cu totul nepotrivit. Ea-și trase piciorul din apropierea leagănului, ca de la atingerea unui fier roșu.

Plânsetele începură din nou cu vehemență și piciorul Nataliei fu nevoit să-și reia locul, cu o mișcare violentă.

— **Na! na! na!** fredonă ea mișcând leagănul cu putere. **Hai! dormi! dormi!**

Se uită cu coada ochiului la copilașul care se liniștea și văzu că îi căzuse biberonul din gură.

— **Na! na!** spuse ea dându-i-l.

Copilașul deschise ochii și un surâs senin inundă ochii mari și albaștri. Natalia începu să tremure; ochii aceștia erau ai ființei care săpase memoria ochilor negri ai lui Fanny, iar buzele cari sugeau biberonul, erau buzele de fragă ale paiaței vopsite.

— **Nebbăch!** sărmana orfană, murmură ea căutând o scuză, iată cum își îndeplinea o evreică datoria față de copiii săi vitregi! Mai bine ar fi fost o creștină!

— Își aminti de creștina care se arătase mamă fără cusur și gândul acesta îi turbură din nou mintea. În timp ce medita căutând să-și aducă mai bine aminte, intră Becky, ținându-l pe Joe, care ținea la rîndul lui un zmeu cu coadă lungă.

Strengarul, un băiat de 7 ani, nu se arată tot atât de încântat că-și vedea bunica, dar o îmbrățișă lung. Probabil că își dădea seama mai puțin decât Becky de dificultățile situației.

— Il bate și pe el? murmură Natalia cu milă. Te bate, Iosif dragă?

— Să nu pierdem timpul dacă vrei să mergem, buniță, întrerupse Becky cu neastâmpăr.

— Da, scumpa mea, plecăm chiar acum.

Și, desfăcându-se din îmbrățișare, Natalia deschie haina băiatului.

— Nici măcar franjurile la cele patru colturi! strigă ea tragic. Nici asta măcar!

Ah! ce bine am făcut că am venit să vă scot din casa asta!

— Eu nu vreau să merg cu dumneata! se posomorî băiatul.

Își adusese aminte de întrebările bătrânei despre rugăciuni și alte plictiseli...

— Prostule, spuse Becky, mergi cu trăsura aceia!

— Cu trăsura aceia? se înveseli el din nou.

— Da, odorul meu, spuse bunica. Și nimeni n'o să te mai bată.

— Aș! nu-mi face cine știe ce, spuse el cu nepăsare.

N'are nici măcar o vârguță ca la școală...

— Dar lucrurile noastre, spuse Becky, nu le luăm?

— Nu, nu, nimic, afară de ceeace aveți pe voi. Să n'aibă motiv să vă ia înapoi. O să gădesc eu haine tot atât de noi și de frumoase.

— Dar Daysy?

— A! e fată? o să îngrijească de ea mama voastră vitregă. Ii rămâne numai unul, așa că n'o să se poată plânge.

Urcă copiii în trăsura închisă, se sui și dânsa și formară astfel un strâns quartet, dacă se ține seama și de sac.

— Să știi că pentru copii plătești separat, mormăi de pe capră birjarul.

— Nu se plătește pentru copii, spuse Natalia, care-și aminti vag de un articol de regulament zărit într'o gară: n'au încă șapte ani.

Birjarul începu să râdă. Becky se plecă pe fereastră.

— Se poate s'o vedem pe madam Elkman în drum, spuse ea amuzată.

Iosif era ocupat cu zmeul și-i desfăcea nodurile cozii.

Natalia era prea absorbită pentru a-și putea da seama de indiferența pe care i-o arătau copiii. Sărmana Daysy! Imaginea copilășului o urmărea insistent. Ce soartă tristă să rămâi pe mâinile unei femei obișnuită cu cârciumile! Cine știe ce o așteaptă! Dacă i se va întâmpla o nenorocire când se va întoarce bețiva și se va înfuria că nu sunt copiii?

Ea însă nu-și putea asuma cu inima ușoară, sarcina de a crește un copil care nu-i aparținea și în favoarea căruia nu pu-

tea invoca nici măcar legăturile unui sânge pur evreesc. O vedea culcată cu surâsul și cu ochii cei frumoși, albaștri. Natalia îi auzea plânsul prin huruitul roților. Ce să facă? Putea să-și mai ia și grija ei pe lângă grijile zilnice? Aștia alți mai mari vor sta ziua întreagă la școală. Dar nu! Nu, era imposibil!...

Cu toate acestea plânsetele copilașului puneau tot mai mult stăpânire pe imaginația sa.

Se aplecă într'afară.

— Întoarce! întoarce! am uitat ceva.

Birjarul înjură:

— Da'ce, m'ai tocmit cu ziua?

— Iți mai dau trei bani, dar întoarce.

Trăsura viră. Calul nevinovat primi o lovitură de biciu și o luă la goană.

— Dar ce ai uitat buniță? spuse Becky. Neglijentă mai ești!

Trăsura se opri. Natalia privi nervos în jur și dădu un țipăt disperat.

— Ah! spuse ea, s'a închis ușa pe dinăuntru!

Și copilașul inaccesibil deveni de zece ori mai râvnit.

— Nu e nimic, zise Becky, întoarce numai butonul!...

Natalia ascultă și intră grăbită. Copilașul era tot acolo, dar nu mai plângea, ci adormise. Natalia îl apucă frenetic și se urcă iute

în trăsură, ținând în brațe copilașul, care începu din nou să plângă.

— O iei și pe Daysy? se miră Becky, dar nu-i a ta!

Natalia nu răspunse și închise portiera trăsurei, care porni spre Ghetto.

V

Răpirea copiilor de către Natalia nu putea rămâne ascunsă, dar familia mamei vitrege nu făcu nici un demers ca să-i recăpete. Femeia dispăru și dânsa într'o zi, luând drumul celorlalte soții ale lui Henry Elkmann, fără a se fi putut ști dacă îi urmase o a patra.

Schimbarea aceasta neașteptată, care făcea dintr'o femeie singură un șef de familie îi aduse Nataliei mai puține bucurii decât s'ar fi așteptat. Doica lui Daysy reprezenta o sarcină teribilă, totuș mai ușor suportabilă decât aceea pe care o impunea răbdărei sale caracterul nepoților ei legitimi. Aceștia începură să se vaete din prima seară de sărăcia și meschinăria locuinței și să regrete ceea ce numeau ei „vremea de altă dată”. În realitate fuseseră alintăți de tatăl lor și le plăcuse casa aceia atât de dezordonată. Influența acelei creștine rafinate contribuise la uitarea învățăturilor evrești pe

care Fany le dăduse lui Iosif, ceea ce mărea dificultățile bunicii, care voia să-l întoarcă la disciplina practicilor religioase.

Singura ei mângâiere în clipele de amărăciune, era dragostea micutei Daysy, care devenea pe zi ce trecea tot mai grațioasă, mai frumoasă, mai seducătoare. Natalia nu mai văzuse un copil așa de drăgălaș. Tot ce venea dela ea îi părea perfect și nimeni nu era atât de înțelegătoare și de ascultătoare ca dânsa.

Intr'o zi — avea atunci trei ani — copila spuse bunicii că în lipsa ei, Becky trăsese de păr pe Joe.

— Sșș! nu e frumos să părăști! observă Natalia supărată.

— Atunci, Becky nu l-a tras de păr pe Joe, rectifică ea imediat.

Spre desgustul lui Becky, care dorea să părăsească Ghetto-ul, Daysy îngăima cuvintele și frazele evrești pe cari Natalia nu se putea opri de a le rosti, cu toate dojenile lui Becky. De altfel acesta nu era singurul motiv de ceartă dintre ea și bunica, pe care o acuza de preferințe pentru Daysy.

N'avea încă cincisprezece ani, când cu spiritul de independență care în alte împrejurări ar fi fost laudabil, începu să-și câștige existența într'un magazin de blănărie, și-și luă o pensiune într'o familie care, spune ea, o plictisea mai puțin decât bunica.

După un an o urmă și Iosef, care isprăvise **School Board**. Astfel, printr'o ironie a soartei, bătrâna, cu șaptezeci și cinci de ani în spate, rămânea singură cu o fetiță de șapte ani.

Copilașul acesta însă o mângâia pentru tot ce suferise, pentru anii de alergătură, de munci grele, de tocmeli și de supărări. Când vederea începu să-i slăbească Daysy îi pune seara ață în ac pentru cârpitul hainelor de peste zi. Daysy citea cu glas tare povești englezești și pe Natalia o interesau mult basmele acestea cari o făceau să trăiască o a doua copilărie. **Jack spintecătorul, Aladin, Cenușăreasa**, îi aduceau o noutate delicioasă.

Povestea lor favorită era **Fetița cu scurțița roșie**, cu refrenul „Bunicuțo ce ochi mari ai!” Când ajungea aici, Daysy ridica ochii plini de intenții, căci părea că rândurile acelea erau scrise pentru dânsa și striga:

— Bunicuțo, de ce ai o gură atât de mare?

— Ca să te pot înghiți mai ușor copila mea, răspundea bunica. Și se înveseleau și se sărutau.

Singura seară când Natalia nu iucra de loc, era cea de Vineri. Doar religia putuse îndeplini această minune. Lumânările de Sâmbătă erau așezate în șfeșnicele de aramă pe fața de masă curată, și ardeau până când zorile anunțau ziua sfântă; la masă

mâncau pește și pâine de casă. După ce sfârșeau, Natalia cânta imnuri ebraice cu glas târăgănat și cu inflexiuni de voce. Apoi începea să povestească amintiri din tinerețea petrecută în Polonia, povestiri comice, îmbinate cu amintiri dramatice de persecuții și de opresiuni.

Daysy plângea sau râdea și tremura. Fuziunea raselor o făcuse exceptional de sensibilă și de inteligentă și Natalia avea motive să-i prevestească un viitor splendid. Dar după optusprezece luni de viață atât de liniștită, vitalitatea miraculoasă a bătrânei începu să scadă pe încetul. Câștiga din ce în ce mai puțin și în mulțumirile către divinitatea care-i luase din grijă pe Becky și pe Joe, era chinuită de o teamă ascunsă. O va mai lăsa Dumnezeu să trăiască s'o vadă pe Daysy mare și fericită? Fi-va oare în stare să îngrijească de dânsa până la capăt? Și proprietarul îi cerea în fiecare săptămână sporirea chiriei cu câte un siling... Când Daysy dormea, bătrâna se pleca deasupra patului ei și se ruga lui Dumnezeu s'o lase să mai trăiască...

Căldura înăbușitoare a verei făcea aproape cu neputință continuarea negotului, cu opriri din poartă'n poartă cu sacul tot mai greu.

O întâmplare îi vesti sfârșitul resurselor sale fizice și materiale. Se vorbea la școală

despre o excursie la țară și elevele fierbeau animate de o speranță veselă.

Daisy avea să petreacă cincisprezece zile undeva pe malul lui Kent; părinții erau rugați să contribuie doar cu patru șilingi. Dacă Daisy ar fi spus că n'are de unde plăti, ar fi fost scutită, dar numai după o anchetă. Natalia însă respingea această umilire. Pe de altă parte, îi era frică să înspăimânte copila, făcând-o să vadă sărăcia lor. Dar nici s'o lipsească de plăcerile excursiei la țară nu voia.

Cu toate că Natalia, care se născuse într'un orășel din Polonia nu acceptase niciodată plăcerile vieții la aer liber, nu voia s'o dezamăgească pe Daisy, care aștepta vacanța cu multă bucurie.

Străbătând kilometri întregi pe căldură, ca să găsească clienți tocmindu-se mult ca să realizeze un câștig mai mare Natalia reuși în cele din urmă să strângă cei patru șilingi și Daisy, care nu știa nimic din toate acestea, putu să se urce în trenul vesel și strălucitor, în timp ce bătrâna agita de pe peron o batistă colorată, muiată în lacrimi.

Prima noapte fu aspră pentru bătrâna, lipsită de singura ei rază de soare. Li părea că se apropie ziua de apoi. Dar în dimineata următoare sosi o cartă poștală și băcanul din colt fu rugat să i-o citească. Natalia își adună din nou puterile, ca să ia iarăș sacul

și să bată străzile lungi, pe căldura înăbușitoare a lui Cuptor.

După o săptămână copila scrisese că găsisese o prietenă în persoana unei doamne bătrâne, foarte bună și foarte bogată, care o plimba cu trăsura și se interesa îndeaproape de ea. Doamna aceea părea că începuse s'o simpatizeze din ziua în care o văzuse jucându-se pe mal.

— Dumnezeu, o trimite, poate, ca să îngrijească de copilă atunci când eu nu voi mai fi, se gândi Natalia.

Sfortărea pe care o depuse ca să coboare până la băcan să-i citească scrisoarea și apoi să urce din nou scările, îi dădu impresia că niciodată nu va mai coborî acele trepte.

Invinsă, căzu la pat. Vecina din camera de alături, nevasta cârpaciului, veni s'o îngrijească și-i aduse pe medicul săracilor. Natalia nu voi însă să scrie nimic lui Daysy, ca să n'o neliniștească.

În ziua când trebuia să se întoarcă fetița, ea se dete jos din pat și se îmbracă, cu toate muștrările vecinilor.

Voi să rămână singură în odaie și se întinse pe marginea patului, până ce auzi pașii lui Daysy. Atunci se ridică, pentru a face impresia unei femei sănătoase, dar auzi alți pași și împreună cu copila mai intră o doamnă cu părul alb și cu ochelari. Prezen-

ța aceasta stingheri îmbrățișările. Natalia uitase cu desăvârșire despre prietena cea nouă a lui Daysy; ea privea dureros spre străină și spre fetița înegrită de soare.

— Bunicuțo, ce ochi mari ai! spuse Daysy.

Dar răspunsul obișnuit nu veni.

— Ce dezordine e în cameră! observă Natalia, așezând scaunele și poftind-o pe străină să șadă. Doamna însă îi apucă mâna.

— Am venit să-ți mulțumesc pentru tot ce ai făcut pentru nepoată-mea, spuse ea.

— Nepoata dumitale?

Natalia se întinse pe pat.

— Da. M'am interesat: e adevărat. Daysy a fost chiar botezată cu numele meu. Și sunt fericită de lucrul acesta.

Vocea i se înecă.

Natalia se ridică dreaptă, atât cât îi îngăduiau anii și povara pe care o purtase în spate.

— Și ați venit să mi-o luați? strigă ea.

Privirile sclipitoare ale lui Daysy îi păreau complice.

— Nu, nu te turbura. Am suferit destul de pe urma egoismului meu, căci numai caracterul meu a îndepărtat-o pe biata fiica mea de mine!...

Și își plecă capul argintat, până ce ajunse tot atât de încovoiată ca și Natalia.

— Ce-aș putea face ca să repar... ca să mi se ierte? N'ai vrea să vii să locuiți îm-

preună cu mine la țară și să-mi permiți să vă port de grijă? Nu sunt bogată, dar vă pot oferi tot confortul...

Natalia dădu din cap.

— Sunt evreică. N'aș putea mânca împreună cu dumneata.

— Asta spuneam și eu, bunică, făcu Daysy grăbită.

— Atunci copila va rămâne cu dumneata, însă pe cheltuiala mea, reluă doamna.

— Dacă îi place ei mai mult la țară... murmură Natalia.

— Pe tine te iubesc mai mult, bunicuță.

Și Daysy își apropie obrazul roz de fața palidă, înecată în lacrimi de bucurie.

— Dumitale îți spune **bunică** și mie nu, oftă doamna.

— Da... și când te gândești că eu am dorit moartea mamei sale. Dumnezeu să mă ierte!

Natalia izbucni în plâns și se clătină pe picioare, strângând-o la piept pe Daysy.

— Ce spui? Ai dorit moartea scumpei mele Magda?

Natalia aprobă din cap. Brațele i se desfăcură din îmbrățișarea strânsă cu care o ținea pe Daysy.

— Moartea ei! moartea ei! moartea ei! gemea dânsa.

Expresia feței i se stinse, căzu pe pat și

în clipa aceea păru bătrână de tot, cu toată peruca neagră și lucioasă.

— E bolnavă! strigă Daysy.

Nevasta cârpaciului veni în grabă și o puse în pat; vorbind într'una despre încăpățâna-rea bătrânei de-a se scula. Natalia mai trăi până după prânz, având la căpătâi pe bunica adevărată a lui Daysy și o femeie bătrână. Dimineata, pe la unsprezece, zise:

— Aprinde lumânările, Daysy — se apropie Sâmbătă.

Daysy întinse o față de masă albă pe masa veche de lemn și puse deasupra sfeșnicile. Lumânările ardeau cu o flacără stranie în lumina puternică a lui August. O liniște sfântă puse treptat stăpânire pe trăsăturile muribundeii. Buzele ei uscate murmurară rugăciunea ebraică pentru Vineri seara. Apoi muriră și ele pe încetul.

— Daysy, bolborosi bătrâna, repetă cuvintele pe cari ți le-am spus...

Și copila o ascultă și zise printre lacrimi:

„Veniți la mine, voi cei ce lucrați, voi cei împovărați și pace veți avea...”

UN OM DIN LUNĂ

Sculptorul Barstein stătea dus pe gânduri în atelierul pustiu când factorul îi aduse un plic cu adresa scrisă strâmb și necitet. Scrisoarea începea cu vorbele: „Ființă divină!”

Sculptorul surâse:

Și eu, care sunt într'o dispoziție atât de drăcească!

Nu citi mai departe, ghicind că trebuie să fie iar vorba de vre-o cerere de ajutorare, una din cele multe cari îi aduceau aminte de timpul de sionism din East-Side. Intoar-se totuș pagina, căutând să descifreze semnătura celui ce scria. Citi: „Noemia Silverman, Dentist și Birtaş”.

Fața i se crispă într'un răs voios... și în minte îi apăru figura birtășului-dentist, sub forma unei statui de marmoră, ținând într'o mână cornul îndestulării și în cealaltă un clește de scos dinții.

Zâmbi.

Minoriile E No. 3 A

Ființă divină!

Am onoarea să apelez la noblețea generoasă, binefăcătoare, îndurătoare și călduroasă a Dumneavoastră, să mă ajutați cu sprijinul înțelegător și filantropic în tristele și supărătoarele tribulații și griji cari s'au abătut peste capul meu. Am pierdut toată averea în Rusia; astăzi sunt complect lipsit de mijloace și de clienți bolnavi de dinți, iar restaurantul nu-l pot încă deschide din cauza câtorva biete lire sterline de cari mai am nevoie.

Nu mai știu cum s'o scot la capăt în situația aceasta atât de dureroasă...

Am auzit vorbindu-se despre caritatea Dvs. superlativă și propice, care e renumită peste tot. Și am îndrăznit să solicit și să apelez la spiritul de umanitate, înțelegător, distins și excelent, să mă ajutați cu sprijinul Dvs. mizericordios; și vă rog să răspundeți dificultăților imediate și imense cu adevărata și generoasa filantropie ce vă caracterizează.

Al Dumneavoastră supus și plecat servitor

Noemia Silverman
Dentist și Birtas

Limbajul scrisorii risipi ultimele rămășițe de melancolie de pe fața lui Barștein. Statuia îi apăru din nou în minte, dar din cornul îndestulării curgea o ploaie de adjective.

Un dicționar în mizerie! murmură el, citind din nou scrisoarea.

Găsi nimerit să răspundă în termeni foarte scurți, ceru deslușiri asupra nevoilor lui Silverman și a împrejurărilor în care sărăcise. Se adresase vreodată biroului de ajutorare a refugiaților evrei din Rusia? Il cunoștea pe dentistul Iacobs?

Dentistul acesta era o veche cunoștință a lui Barștein, el îi fusese cândva un îndrumător în ale sionismului și locuia în apropierea Minoriilor.

Cu întoarcerea poștei un alt potop de adjective se abătu asupra atelierului lui Barștein.

Minoriile E No. 3 A.

Inălțimei Sale Domnului Leopold Barștein

Prin prezenta am onoarea de a vă mulțumi pentru amabilul D-voastră răspuns. Sunt zece ani de când mă găsesc în această țară și totuși experiența mea vitală n'a putut învinge. Atâta timp cât n'aveam de luptat împotriva concurenței, îmi puteam câș-

tiga existența, practicând arta dentară; n'am însă nicăeri protecții nici relații, însă noi ca și timpul suntem supuși schimbărilor, și **însă** fără bani nimic nu se poate realiza. Dacă aș avea astăzi în trista și disperata situație în care mă găsesc, patru lire sterline ca să-mi pot deschide restaurantul, aș putea să încep să câștig câte ceva; în Rusia am sărăcit, ai-
cea mor de foame; apelez la mizericordiosul spirit de umanitate al D-voastră pentru un mic ajutor. Dacă aș avea 15 lire, aș putea pleca undeva să-mi câștig pâinea cea de toate zilele, iar dacă aș avea 30 lire, m'aș duce la Ierusalim, căci ceva îmi spune că aici nu mai pot s'o duc. Nu sunt ceeace se chiamă un refugiat evreu din Rusia și nici nu știu ce înseamnă acest lucru. Iar la societatea din Lemn-Street nu mă puteam duce, că n'am nici recomandații, nici protecții. Sărăcia găsește cu greu oameni buni, înțelegători, omenoși. Despre dentistul Jacobs, se spune că n'ar fi un om de treabă și e adevărat, căci mă concurează pe toate căile. Apelez la sentimentele D-voastră nobile, generoase, cordiale și distinse, să răspundeți cât mai neîntârziat printr'un ajutor oarecare.

Al Dumneavoastră supus și plecat servitor,

Noemia Silverman
Dentist și Birtas

Scrisoarea aceasta aruncă o lumină nouă

dar necomplectă asupra situației. În loc să fie o victimă a turburărilor rusești, refugiat în urma ultimelor masacre și despuiat de tot, Noemia era aci de zece ani și deși Rusia îl ruinase, putuse totuș s'o mai ducă atâta vreme. Viitorul îi apărea tot atât de șters și de întunecat ca și trecutul.

Patru lire i-ar fi fost de un ajutor imediat: cu ele și-ar fi putut duce mai departe existența la Londra; cu 15 lire era gata să plece aiurea; cu 30 lire se vedea în Ierusalim, unde-l aștepta sfârșitul mizeriei.

Proiectele acestea, atât de nebuloase, îl hotărîră pe Barștein să se convingă de starea de lucruri și a doua zi dimineața, după ce strică cu un pumn o statueta lucrată în lut și își îndesă pe cap pălăria cu un alt pumn, se îndreptă spre Minorii.

Căută în zadar un dentist sau un restaurant la No. 3 A. Numărul acesta era pus pe zidul unei case dărăpănate dintr'un colț de stradă, gata să se prăvălească spre strada vecină, care era mai importantă. După ce se uită în dreapta și în stânga, bătu la ușa putrezită de vreme. Ii deschise o femeie murdară, cu niște cercei lungi, și se uită la el speriată. Ii spuse că Silvermanii stăteau la etajul al II-lea, în două odăite.

— Ce! strigă Barștein, e însurat?

— Așa cred, răspunse sever proprietara, căci au vre-o unsprezece copii.

Barștein urcă niște trepte înguste și întortochiate; în prag îi apăru madam Silverman cu o droaie de copii, cari se uitau la el cu gura căscată. Familia ocupa o odaie mare de tot și se revărsa și asupra celei de a doua, care părea să fie un fel de bucătărie, căci venea de acolo un miros de friptură.

— Domnu' Silverman nu e acasă, se scuza creatura aceia mică și ofilită, cu perucă pe cap.

Barștein privea curios împrejur, căutând să descopere vre-o urmă dentară sau alimentară. Nu văzu însă decât câteva mobile stricate, vreo două scaune fără fund, o masă de lemn, o oglindă prinsă în cui, o poliță cu câteva cărți răvășite și un dulap, care noaptea se transforma desigur în pat. În să nici o urmă de unelte de dentist. Iși aruncă ochii asupra cărților răvășite, printre care se găseau în adevăr niște dicționare în mizerie. Văzu unul **german-englez** și altul **german-rus**. Sfârșiturile fripturei îi atraseră iarăși atenția.

— Sunteți bucătăreasa restaurantului? întrebă el.

— Bucătăreasă de restaurant? repetă femeia cu un aer supărat. Nu-mi ajunge cât am de gătit pentru ai mei? Și apoi de unde bani pentru un restaurant?

— Soțul dumitale îmi spunea... mormăi Barștein încurcat.

Tipetele cari veneau din odaia de alături chemară pe femei într'acolo; ea îl lăsă pe Barștein înconjurat de o droaie de copii, care stăteau cu ochii sgâiți la dânsul. Din cealaltă odaie se auzi un sgomot de palme, câteva sâsâituri, și câteva sughițuri printre lacrimi; apoi femeia apăru iarăș, aducând un fel de scândură de tocat carne. O puse pe un scaun fără fund și-l invită pe Excelența Sa să șadă. Ii explică apoi că copiii aveau vacanță și că numai când erau la școală avea și dânsa puțină liniște.

— Unde practică dentistica soțul dumitale? întrebă Barștein, așezându-se cu grijă pe scaun.

— Știu eu? zise femeia. Toată ziua aleargă, se duce, se 'ntoarce...

În clipa aceea se întorcea tocmai.

— Ființă divină, strigă el repezindu-se spre jacheta sculptorului sărutându-i pulpana.

Avea o față lungă, visătoare, uscățivă, care părea și mai lungă sub pălăria cu marginile late.

Când intră el, femeia trecu în cealaltă odaie împreună cu copiii și închise ușa cu grije, lăsându-l pe Barștein singur cu omul

acela lung care stătea în picioare în fața lui, privindu-l extaziat.

Barștein îl întrebă deodată:

— Unde ți-e scaunul de operație?

— Nu vă îngrijiți de mine, zise Noemia distrat. Lăsați-mă să vă privesc în liniște!

Și privirile sale căpătară luciri de extaz.

Barștein însă insistă:

— Unde ți-e masa de lucru?

Intrebarea stătu câțva timp la porțile minții lui Noemia, apoi veni și răspunsul, pe un ton dureros:

— De unde să iau bolnavi? În Rusia puteam trăi de pe urma meseriei mele. Aici nu cunosc pe nimeni.

Sfortărea cu care se exprima îl înveseli pe Barștein. Desigur că se inspira din vre-un dicționar, fără acest ajutor, Niagara n'ar fi fost decât un râuleț.

Cuvintele păreau că-l intimidează; se mulțumea să arunce spre Barștein priviri galeșe și pline de înțeles.

— Ai putut totuș s'o mai duci încă zece ani? băgă de seamă Barștein.

— Mulțumită celui de sus, răspunse iute Noemia. El nu ne-a părăsit niciodată!

— Dar ce-ai făcut tot timpul?

O umbră de nemulțumire apăru pe fața lui Noemia.

— Vreți să spuneți ce-a făcut Atot Puternicul, spuse el.

Barștein înghiți în sec.

— Dar restaurantul, reluă el, unde e?

— Aici.

— Aici? repetă artistul privind mirat în jur.

— Unde aiurea? Aici ar fi minunant loc pentru un restaurant **cuser**. Sunt sute de străini cari stau prin apropiere; oameni sărmani, cari n'au decât un pat sau un colț de odaie pentru dormit. Toți aceștia ar putea fi clienții mei și nevastă-mea care, slavă Domnului se pricepe deajuns, le-ar putea găti.

— Care va să zică restaurantul dumitale nu există?

— De sigur. E încă o idee.

— Dar ai veselă, rufărie, vase și tot ce-ți trebuie pentru așa ceva? Și apoi îți dai seama ce înseamnă să faci cumpărături și să riști să rămâi cu mâncarea nevândută?

Noemia ridică mâinile în sus.

— Nevândută? Cu o familie ca a mea!

Barștein râse fără să vrea. Se uita spre mâinile ridicate ale lui Noemia cari aveau ceva de artist: păreau că ținuseră cândva o daltă de sculptor.

— Da, într'adevăr cred că ai putea face treabă. Dar cine o să-ți vie la un restaurant cocoțat în etajul al doilea?

Vorbind, își aduse aminte că locuise și el cândva într'o casă siciliană, înaltă de tot. Se vede că în Ghetto domina moda siciliană.

— Pentru început nu mă gândesc la un restaurant în toată regula, explică Noemia. Dar ce vrei să fac cu odaia asta mare și goală? Noaptea dorm ai mei aici pe jos. Toată ziua însă stă goală pe degeaba. Primesc câteva ziare ebraice și evrești dela niște prieteni din Rusia și din America și mai cumpăr și eu unul. După ce le-am citit, nu mai am ce face cu ele. M'am gândit să fac aici o sală de lectură; mulți tineri n'au unde să stea toată ziua. Și după ce se vor deprinde, vor veni să ia și masa aici. Pentru început n'aș putea să le dau decât cafea și tutun. Nevastă-mea însă știe să gătească toate **delicatesele** din Polonia. Atunci când clientela ar deveni numeroasă, am putea închiria restaurantul elegant al lui Bergman, din Whitechapel-Road. Am și vorbit cu dânsul, cere 200 de lire și dacă veți avea bună-tatea....

— Dar n'am de unde să-ți dau 200 lire, întrerupse Barștein înspăimântat.

— Nu, nu, Atot-Puternicul ni le va da, continuă liniștit Noemia, De la dumneavoastră nu cer nimic.

— În cazul acesta, spuse iute Barștein, trebuie să-ți declar că planul îmi place. Ideea dumitale de a te întinde pe încetul e foarte bună, (unii din clienți s'ar putea să aibă nevoie și de un dentist...) Nu văd însă cu ce ți-aș putea fi de folos; cu ziare poate...

— Nu spuneam eu că sunteți trimisul lui Dumnezeu?

Și privirile sale luciră din nou.

— Nu vreau însă nici ziare. Imi ajunge că pașii dv. sfinți au călcat la mine. Mă gândeam că-mi veți trimite poate ceva bani, dar că o să veniți Dumneavoastră în persoană! Deacum voi putea spune „Am vorbit **chiar** cu dânsul”.

Barștein se simți măgulit.

— Cred că ți-ar trebui o masă mai mare pentru salon, spuse el.

Pălăria neagră scutură din cap în semn că nu.

— Aș avea doar nevoie de gaz, pentru...

— Gaz? repetă surprins Barștein. Vrei să continui cu dentistica?

— Imi trebuie pentru restaurant, explică Noemia. Fără lumină cine crezi că ar veni aci. O să am însă „un penny pentru gaz...”

— Dacă nu e vorba decât de un penny... începu Barștein.

— Un penny pentru gaz, se adaogă la fiecare consumație, complectă Noemia. O să am însă contor și nu cred să coste...

Socoti că i-ar fi de ajuns patru lire pentru a transforma odaia într'un salon luminos, care ar atrage pe toți „fluturii de noapte” pe toți cei „fără căpătâi” din cartier.

— A! uite explicația celor patru lire, își

ISRAEL ZANGWILL

spuse Barștein, care se simțea pentru prima oară pe teren real.

Scotoci în portofel. N'avea însă decât trei lire și zece; mai căută și în celelalte buzunare, dar nu putu strânge decât opt șilingi.

— Mi se pare că n'o să am de ajuns murmură el.

— Vai de mine, se poate să n'am încredere în Dumnezeuastră, pentru rest? îi reproșă Noemia.

Și când ridică pulpana hainei ca să bage banii, în buzunar, Barștein observă că n'avea cămașă.

II.

Șase luni după aceea, când Barștein uitase cu desăvârșire această întâmplare, primi o altă scrisoare, a cărei frazeologie îi trezi amintirile:

Autorității onorate, autentice, competente și ilustre și universal renumitei măreții a prea faimosului sculptor

Minoriile E No. 3 A.

Scumpe domn,

Prin prezenta am onoarea și plăcerea de a vă exprima adevărata și sincera grațitudine a celor mai recunoscătoare mulțumiri pentru compătimirea Dumnezeuastră atât

de grațios și înțelegător simpatică, propice, mizericordioasă și liberală, pentru reala, umana, generoasa, binevoitoarea, sincera și superlativa filantropie care mi-a dat posibilitatea unei mari izbăviri din lamentabilele și disperatele nevoi trebuincioase în cari mă găsesc astăzi foarte sărac în adevăr din cauza crudei și răutăcioasei Rusii, unde au loc în fiecare zi masacre și omoruri. Aici nu mai am nimic de făcut. M'ași duce mai bucuros în Bursia decât în Rusia. Am primit în timpul din urmă din partea generoasei, amabilei și amicalei bunătăți a Dv. un ajutor de patru lire care mi-a folosit la refacerea momentană din situația mea mizerabilă, calamitoasă, meschină și foarte nevoiașă în care mă sbat fără să câștig ceva astăzi și fiind condamnat să pier de foame. Nu pot să-mi câștig hrana nici măcar prin cunoștința perfectă și științifică a limbilor vii; cunosc neologia, filologia și arheologia. Singura scăpare pentru mine ar fi să plec undeva în Bursia sau Turcia. Iată de ce solicit și apelez la caritabila generozitate a Dumneavoastră prin umila și urgenta mea cerere de a mă ajuta să plec de aici cât mai curând cu putință, după cum vă dictează bunătatea Dumneavoastră atât de umană și de mizericordioasă.

Al Dumneavoastră prea supus și plecat
servitor.

Noemia Silverman
Dentist și profesor de limbi moderne

Astfel în loc să iasă din gaz un restaurant, ieşise o academie de limbi!

Oricum însă, dicţionarul era din nou în mizerie; plecarea îi apărea acum drept singura barcă de salvare. Dar... unde putea să fie Bursia aceea? Voia să însemne poate Persia? Şi de ce Persia? De unde putea să-i vină atracţia pentru ţara aceea exotică şi ce ar fi putut face acolo madam Silverman şi progeniturile sale? Gândul dintâi, cu plecarea la Ierusalim, îi părea acum mai de folos. Poate că la el se gândea Noemia când vorbea de Turcia? Barştein găsea caracteristică ideea fixă cu Rusia şi cu ruina de demult.

Timp de câteva zile gândurile sculptorului compătimită soarta lui Noemia; voi să se ducă la dâşii. Dar începuse o lucrare foarte importantă şi n'o terminase, când se abătu asupra lui un nou potop de adjective.

Minoriile E No. 3 A

Prin prezenta am onoare de a mă interesa despre plecarea ce am hotărât-o şi pe care o aştept. Sunt silit să apelez prin umila, stăruitoare şi adevărata cerere, la distinsa, nobila şi cordiala umanitate a Dumneavoastră, pentru a veni în ajutorul nevoilor mele dureroase, destul de aspre şi de penibile, efectuând cât mai curând posibil pentru starea

mea nenorocită, o colectă promptă, privată și anonimă, din mila îngăduitoare superlativă și caritabilă a Dv., printre stimații și apreciații amici, pentru 15 lire (dacă nu se poate 25) ca să pot pleca în altă țară, poate chiar în Bursia, unde să merg să-mi câștig existența ca dentist sau prin cunoștințele mele filologice și științifice. Aici concurența e prea grozavă. Nici clientela nici relații, nici sprijin, nici ajutor, nici mijloace de existență, nici recomandații, nici bani, nici amici, nici legăturile utile. În Rusia mi-am pierdut averea, aici mor de foame. Sunt cu totul descurajat și disperat. Nu știu ce să fac, nici ce voi face, nici ce trebuie să fac în starea actuală de nevoi urgente. Mi se spune că **Azilul Tutorilor** vine rar de tot în ajutorul nevoiașilor; de obicei caută să găsească greșeli și noduri în papură. Nu e nimic de făcut cu dânșii. La **Fundația ruso-evreiască** am dat peste Sir Asher Aaronsberg, care nu mi-e tocmai simpatic. De aceia apelez respectuos la îndurarea Dvs. generoasă și milostivă, ca să-mi răspundeți cât mai curând posibil, după cum vă dictează compătimirea.

Noemia Silverman

Dentist și profesor de limbi moderne

Când se întunecă în atelier, Barștein ieși,
luă o trăsură și plecă spre Minorii.

III.

Vocea lui Noemia răspunse dinăuntru. Deschizând ușa, sculptorul văzu conturându-se în semi-întunericul tăcut, silueta înaltă a birtășului. Ședea, cu pălăria în cap, pe un scaun fără spetează și citea un jurnal la lumina slabă a unui opaiț. Noemia sări de pe scaun cu sgomot, și plecă înaintea mosafirului umbra staturei sale de gigant. Era acelaș — din cap până 'n picioare — și aceiaș bucurie se citea pe fața sa suptă.

Barștein îi întinse mâna.

— Unde e gazul? întrebă el, sec.

— Vai! Compania mi-a desfăcut contorul...

— Dar lămpile?

— Le-am mâncat, spuse simplu Noemia.

Barștein ridică deodată ochii în tavan. Văzu într'adevăr o țeavă de gaz. Dar nu-și putea aduce aminte dacă țeava nu fusese și data trecută.

— N'au venit băeții?

— Ba da! au venit, au mâncat, au băut, dar de plătit n'au plătit...

— Trebuia să faci un aranjament și să iei plata în rate...

Din nou se răspândi o nuanță de deza-probare și de mirare, pe fața uscată și melancolică.

— Puteam oare să persecut pe frații mei întru Israel? Unde s'ar fi putut duce tinerii aiurea?

Barștein simți că reputația sa angelică era în pericol. De aceea se grăbi să schimbe vorba.

— Și de ce vrei să pleci tocmai în Bursia?

— De ce aș vrea să plec în Bursia? repetă Noemia.

— Mi-ai spus parcă...

Și Barștein îi arătă scrisoarea.

— A! am spus că prefer să plec în Bursia decât în Rusia. Sir Asher Aaronsberg îmi vorbește într'una despre plecarea în Rusia...

— Dar unde e Bursia aceea?

Noemia ridică din umeri.

— Știu și eu unde? Rebeca mea a făcut niște desene pentru o carte cu titlul acesta; a câștigat cinci lire cu care am trăit două luni. Rebeca e un copil genial!

— Va să zică tot s'a gândit la voi Atot-Puternicul?

— Parcă m'am îndoit vre-o dată de el? zise Noemia cu aprindere. Altminteri, împovărat cum sunt, cu o familie așa de numeroasă...

— Dumneata singur ți-ai creiat sarcina aceasta, observă Barștein.

Noemia se mâhni iarăși, ca și când ar fi zărit deodată urme de noroi pământesc pe ghetetele de hermină ale lui Barștein.

— „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul” cită el din ebraică. Nu e acesta primul precept din Biblie?

— Ei, însfârșit! va să zică ai vrea să pleci în Turcia? ocoli Barștein întrebarea. Cred că te gândești la Ierusalim, atunci când vorbești despre Turcia...

— Ba nu, chiar în Turcia. În Turcia trebuie să ne ducem toți sioniștii, și acolo să lucrăm pentru Palestina. Nu sunt oare mulți funcționari ai Sultanului, evrei? Dacă i-am putea converti la sionism...

Concepția aceasta era demnă de atenție și Barștein se pomeni deodată stând la masă și discutând cu înfocare.

Interesul cu care Noemia îi asculta argumentele îl măgulea și-l zăpăcea în același timp. Se simțea umil alături de lumina cerească ce-o simțea reflectându-se în mintea lui Noemia. Și nu-l putea acuza că îl măgulea, fiindcă vorbea de leaderii sionismului cu o și mai mare venerație, chiar cu o emoție vecină cu lacrimile.

Silueta lui așa de lungă se mai lungea încă, fața ștearsă devenea și mai puțin reală, în timp ce-și desfășura planul de cucerire a Palestinei, și impresia de la început a lui Barștein despre sinceritatea lui naivă se întărea. Imediat însă, artistul își dădu seama că Noemia nu va avea niciodată prilejul să se apropie de funcționarii turci și că totul se

reducea la: „Cum ar putea rezista Noemia, nevastă-sa și cei vre-o unsprezece copii” în Turcia? Își dădu gândul pe față.

Noemia făcu un gest evaziv.

— A tot-Puternicul nu ne va ajuta oare în Turcia, tot așa ca și în Anglia? răspunse el. Nici în Bursia, Păzitorul neamului lui Israel nu doarme...

Atunci abia își dădu seama Barștein că avea în față un **om din lună**: nu trebuia să vadă în Noemia un om de pe pământ, în contact brutal cu realitățile vieții. Era o ființă ce plutea în nori, cu aripile întinse în eter. E adevărat că vorbea despre necazuri supărătoare, dar durerile acestea erau scoase din dicționare, erau griji din cărți, pe care imaginația sa le amplifică. Cel mult câțiva nori la orizont. Nimic comun cu bezna care adeseori întuneca orizonturile lui Barștein.

Noemia nu înceta o clipă să-și recheme orizonturile senine, ci plutea mereu într'o încredere voioasă. Chiar și pesimismul său, nu era decât un optimism ascuns, un pesimism personal, pe care l-ar fi putut vindeca vre-o câteva lire sterline banale, câteva fărâmituri căzute din mâna Providenței; nu era disperarea impersonală care procură gânditorului momente atât de neplăcute.

Cum trăise Noemia timp de zece ani în Anglia?

Cine ar fi putut spune?

Avusese însă energia îndrăsneată să se smulgă din locurile copilăriei să se aventureze în locuri necunoscute. Și acolo, într'un fel sau într'altul, cu binele și cu răul, prin nenumărate schimbări, prin crize ascunse, sub teroarea prăbușirii, trecuse dealungul zilelor, lunilor și anilor, fără teamă; contribuind poate pentru omenire cu monumente mult mai importante decât blocurile de piatră, singurele cari puteau rămâne de pe urma sculptorului.

Primind nașterea fiecărui copil cu acte de mulțumire și de bucurie, niciodată Noemianu-și pierduse credința, încrederea neclintită în viață, în Dumnezeu, în oameni, în sine însuși.

Da, mult mai puternic decât respectul de sine însuși era acela pentru cei din jur. Idealismul său, armură de nepătruns, îl făcea să trăiască înconjurat de o omenire surâzătoare, de oameni asemenea zeilor. Fără hyperbolă conștientă, se adresa celor din jur ca unor „îngeri”. Bunătatea și inteligența, iată stelele sale conducătoare. Și ce curaj demn de laudă în afacerile sale materiale! Ce salturi mortale!

Fusese cândva dentist și se mai considera și azi ca atare. N'avea față de masă și se socotea proprietar de restaurant, se bucura în aceeași măsură de plăcerile întrezărite în

viitor, ca și de cele ale amintirii și, neavând nimic, plutea, lunecând între două orizonturi aurite. Oamenii superficiali îl puteau eticheta drept nepăsător dar pentru un observator mai profund nu era oare un învățător în arta de a trăi? Nu personifica el evanghelia mare a „crinului” evreesc?

— N’o să pleci în Bursia, zise Barștein cu un elan de adevărat artist. Treisprezece oameni nu pot să plece așa, cu cincisprezece lire, când cu banii aceștia ai putea face ceva aici.

Noemia îl privi.

— Inger bun! fu tot ce putu spune.

Și omul acela înalt și visător ridică ochii spre cer și murmură în ebraică o rugăciune improvizată, cu aluzii la cerbul aie cărui coarne se agățară de niște crengi și prin aceasta viața lui Isaac fu salvată.

Barștein așteptă să isprăvească.

— Dar, începu el.. ce fel de afaceri ai putea?...

— O să îndrăznesc să cer sfatul Ingerului bun, zise Noemia cu ochii umezi și strălucitori.

— Mă gândesc dacă n’am putea găsi ceva la care să te poată ajuta și copiii? Câți ani are cel mai mare?

— S’o întreb pe nevastă-mea. — Salomeia! strigă el.

Creatura mică și posomorită apăru în pragul bucătăriei.

— Câți ani are Moişălă? o întrebă el.

— Nu-ți aduci aminte că a împlinit doisprezece ani de **Sikkis**?

Noemia ridică brațele sale lungi.

— Doamne sfinte! Trebuie să începă să învețe **Parşahul** (fragment din Lege, pentru Confirmare), ce capitol oare? Unde e **Susmaşul**? (Pentatencul).

Madam Silverman răscoli printre cărțile răvăşite și Noemia răsfoind la lumina lămpii, uită de problema viitorului său.

Barştein se adresează atunci femeii:

— Cu ce afacere ar putea să se ocupe soțul dumitale?

— Nu e dentist? întrebă ea în loc de răspuns.

Barştein se întoarce spre Noemia, care era foarte absorbit în căutarea pasajului.

— N'ai vrea să te faci iar dentist?

— Dar cum să pun mâna pe bolnavi?

— O să-ți pui o firmă, spuse Barştein, așa cum fac toți dentiștii. Proprietara îți va da voie s'o bați la poartă, mai ales că o să închiriezi încă o odaie. Îți voi cumpăra toate instrumentele și mă voi îngriji de mobilier. O să ai și ziare, și, complectă el surâzând, oamenii vor fi foarte mulțumiți să aibă și un salon de lectură.

Noemia se întoarce spre nevastă sa.

— Nu spuneam eu că îngerul cel bun?
strigă el extaziat.

IV

Barștein se afla într'o cafenea din Roma și sorbea dintr'un pahar cu vermut, împreună cu Rozenovsky, pianistul evreu-rus și cu Schneeman, pictorul evreu galițian, când primi din nou știri din partea lui Noemia.

El aștepta cu nerăbdare o scrisoare importantă și lăsase vorba să i se trimită de îndată ce va veni. Când apăru servitorul, îi smulse nerăbdător scrisoarea din mână. Adresa însă scrisă lăbărtat și neregulat, îi risipi imediat speranțele și-i aduse aminte de „omul din lună” pe care-l uitase. Puse scrisoarea pe masă cu un gest de nerăbdare.

— Poți s'o citești! protestară prietenii.

— Știu despre ce e vorba, spuse el, morocănos.

Aici, în atmosfera aceasta clasică, sub cerul de miazăzi, nu se prea simțea bine, cu personajul deșălat și pios, care era fără îndoială iarăș în mizerie. Dar atâta pagubă! nici un ban pentru nenorocitul ăsta! Să se mai ocupe și Providența puțin de el!

— E frumoasă? îl luă peste picior Schneeman.

Barștein isbucni în râs. Supărarea i se ri-

sipea pe încetul. Noemia sub forma unui roman în fustă, asta era prea caraghios!

— Citiți voi, spuse el.

Schneeman protestă, glumet.

— Nu, nu, n'ar fi delicat din partea noastră; citește-ne tu, să vedem ce-ți scrie îngerul.

— Dar îngerul sunt eu! făcu Barștein râzând; și rupând plicul, ceti cu glas tare, izbucnind în râsete nebune, aproape isterice, la fiecare erupție de adjective ale dicționarului în mizerie.

Rozenovski și Schneeman se tăvăleau de răs cuprinși din când în când de niște adevărate spasmuri iar italienii de la mesele din jur, deși nu știau despre ce e vorba, luați de curent, se cutremurau și ei de răs și scoteau strigăte de bucurie, împreună cu acei străini nebuni.

Minoriile E No. 3 A

Prea onorabilului și angelicului Domn Leopold Barștein.

Prin prezenta am onoare de a solicita încă odată de la grațioasa, sincera, simpatica, umana, generoasa cordiala și filantropica noblețe de caracter a Dumneavoastră să mă îndatoreze din nou cu un împrumut îndurător, ca să pot scăpa de nenorocita și indi-

genta situație în care mă aflu și în care nu pot să câștig prin meseria mea de dentist, nici ajutor, nici sprijin, nici recomandatii, nici lucrări — și pe deasupra și concurența e foarte aspră. Rusia m'a sărăcit cu desăvârșire, așa că nu mai am nici cu ce să sărbătoresc anul nou evreiesc. De pe urma arhangheliceii Dv. donații am putut s'o duc cu greu până azi, cu meseria de dentist.

Apelez de la generozitatea Dumneavoastră competentă, faimoasă și liberal-magnifică, favoarea unui răspuns și a unui binefăcător ajutor, pe care-l aștept mai curând sau mai târziu posibil, după cum vă lasă marea bunătațe a Dvs. și distinsul spirit de umanitate. Vă urez un an bun și fericit.

Al Dumneavoastră supus și plecat servitor

Noemia Silverman

Dentist și profesor de limbi moderne

Un comentariu neașteptat eși de pe buzele lui Schneeman, după ce terminară de cetit scrisoarea.

E **Roș-Hașana?** zise el, și o mulțime de amintiri din **Ghetto** năvăliră în mintea celor trei artiști, când începură să-și aducă aminte de data Anului Nou și de zilele acelea

solemne, cu trâmbițe pământesti și judecăți supreme.

— Astăzi trebuie să fie! spuse deodată Rozenovski.

Se priviră toți trei cu o expresie de melancolie surâzătoare.

Iși dădeau seama că Ghetoul nu și-ar fi putut închipui atâta indiferență față de tribunalul divin, atât de ocupat în ziua aceea cu sentințele de viață sau de moarte!

Barștein ridică paharul.

— Cel puțin să bem pentru un an nou și fericit, zise el.

Cei trei prieteni ciocniră paharele. Apoi Rozenovski scoase din portofel o bancnotă de o sută de lire:

— Trimiteti-o omului acela, zise el.

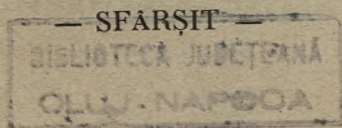
— A! A! zise Schneeman rânzând. Mai crezi că „milostenia te face nemuritor”? Ei bine! Vreau să fiu și eu nemuritor! Și puse pe masă altă bancnotă de o sută lire.

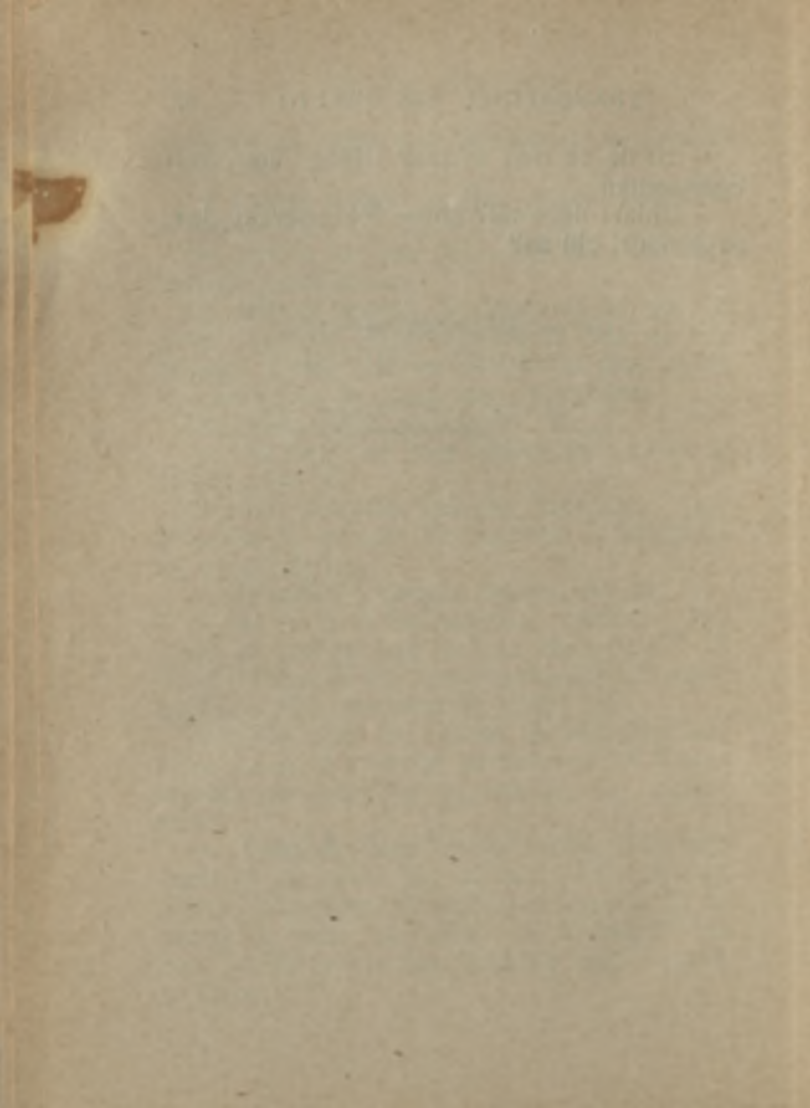
Barștein băgă de seamă că îndărătul râsului, ca și al gestului caritabil al lui Rozenovski, se ascundea un grăunte de superstiție.

— „Omul din lună” o să creadă acum mai mult ca niciodată în norocul Providenței, zise el strângând darurile lui Noemia. O să poată să spuie încă odată că Tribunalul de Sus, i-a hărăzit în ziua aceasta viață fericită și noroc.

— Și de ce n'ar fi așa? Râse din nou Schneeman.

— Chiar; de ce nu? spuse Rozenovski, dus pe gânduri **chi sa?**

„In Biblioteca Dimineata“ au aparut:

Nr.

1. — M. Sadoveanu : Războiul Balcanic.
2. — I. Agârbiceanu : Diavolul.
3. — P. I. Jouve : Spitalul.
4. — Gérard de Nerval : Mâna vrăjită.
5. — Oscar Wilde : Crima Lordului Arthur Saville.
6. — A. de Herz : Șeful gării.
7. — Gleb Uspenski : Lăcustele.
8. — Gala Galaction : Toamne de odinioară.
9. — Edgar Poe : Fantezii humoristice.
10. — Rémy de Gourmont : Secretul lui Don Juan.
11. — Gh. Brăescu : Nuvele.
12. — G. Galaction : Viața lui M. Eminescu.
13. — H. de Balzac : Adio.
14. — Albert Samain : Xanthis sau vitrina sentimentală.
15. — H. Sanielevici : La Montmorency.
16. — Blasco Ibanez : Imprumul răsposatei.

Nr.

17. — Anatole France : Domnișoara Roxana.
18. — Anton Bacalbașa : Din viața militară.
19. — Ștefan Petică : Poeme.
20. — Bojena Niemțova : Zâna apelor.
21. — Ion Dongorozi : Surpriză.
22. — Sandu Teleajen : Poveștile lui Hinu Ion.
23. — Jack London : Omul cu obrazul încrustat.
24. — I. Ciocârlan : Flămânzii.
25. — Eug. Boureanu : Lupii.
26. — J. H. Rosny : O sărutare.
27. — Al. Ciura : Homunculus.
28. — Leon Tolstoi : Viața mea.
29. — N. Batzaria : Prima turcoaică.
30. — J. Jaurès : Patru cuvântări.
31. — Hans Heinz Ewers : Păianjenul .
32. — Goethe : Faust.
33. — Ioan Petrovici : Amintirile unui băiat de familie.

Nr.	Nr.
34. — Thomas Mann : Tristan	59. — Anatole France : Către timpuri mai bune.
35. — Natalia Negru : Amazoana	60. — Henr. Mann : Nevinovata.
36. — Joseph Conrad : Laguna.	61. — I. Neagu-Negulescu : Clacă și Robot.
37. — I. Vinea : Descântecul.	62. — Georges Duhamel : Odaia ceasornicului.
38. — Anatole France : Crainquebille.	63. — Jens-Peter Iacobson : O împușcătură în ceață.
39. — Holger Drachman : Povestiri din Danemarca.	64. — Șalom Alechem : Un șai-zeci și șasă.
40. — H. Sanielevici : În tren	65. — Luigi Pirandello : Livretul roșu.
41. — Henri de Régnier : Secretul Contesei Barbara.	66. — H. Sanielevici : Familia Lowton.
42. — I. Agârbiceanu : Singurătate.	67-68. — Leonid Andreev : Viața părintelui Vasile Fiviescki
43. — H. Brandes : Balzac și Stendhal.	69. — I. Petrovici : Văzute și trăite.
44. — N. Davidescu : Crima din strada Noptii.	70. — Guillaume Apollinaire : Drumetul din Praga.
45. — Guy de Maupassant : Livada de măslini.	71. — Vsevolod Garșin : Floarea roșie.
46. — Septimiu Popa : Sărutul cel mai dulce.	72. — N. Batzaria : În tinerețe sau la bătrânețe
47. — J. H. Fabre : Din minunile instinctului la insecte.	73. — Israel Zangwill : O lună de miere.
48. — W. A. Hofman : O mireasă la loterie.	74. — Rabindranath Tagore : Patima iubirii.
49. — D. N. Teodorescu : Radeș.	75-76. — Carl Ciapek : R. U. R.
50. — Lazăr C. Lazarovici : Werther.	77. — Th. Dostoievski : Crocodilul.
51. — Adrian Pascu : D-nul Șef	78. — Thomas Hardy : Micile ironii ale vieții.
52-53. — Georg Bernard Schaw : Profesiunea d-nei Warren	79. — Walter Hansclever : Antigona.
54-55. — V. Pușișkevici : Cum am ucis pe Rasputin.	80. — Octave Mirbeau : Un om sensibil.
56. — Octave Mirbeau : Nebuna.	
57. — Voltaire : Plăpumarul chior și Taurul alb.	
58. — George M. Zamfirescu : Gazda cu ochii umezi.	

Nr.	Nr.
81.—Dr. Ygrec: Viața și filozofia lui Spinoza.	105-106.—Sergiu Voronoff: Cucerirea vieții.
82.—Tudor Teodorescu-Braniște: Ochiul de nichel.	107.—Ștefan Zweig: Amok.
83.—Thomas Mann: Copilul minune.	108.—August Strindberg: Dragoste de pâine.
84.—Simona Basarab: Robii pământului.	109.—Theophile Gautier: 10 noapte a Cleopatrei.
85.—H. G. Wells: Oul de cristal.	110.—Honoré de Balzac: Contesa Langinski.
86.—Gh. Brăescu: Alte schițe vesele.	111-112.—J. Conrad: Taifun.
87.—Knut Hamsun: Caucaz.	113.—Benedetto Croce: Lirisul și totalitatea artei.
88.—P. Zarifopol: Despre stil.	114-115.—Romulus Ciofleac: Cutrerând Spania.
89.—Th. Dostoiewsky: Visul unui om ridicul.	116.—Ivan Bunin: Potirul vieții.
90.—N. Davidescu: Zâna din fundul lacului.	117.—A. Cehov: Nuvele.
91.—Ladislas Reymont: Povestiri.	118.—Paul Verlaine: Inchisorile mele.
92.—Masimo Bontempelli: Femeia viselor mele.	119.—Ștefan Zweig: Scrisoarea unei necunoscute.
93.—Honoré de Balzac: Vendeta	120-121.—Gh. Panu: Din viața animalelor.
94.—Eug. Relgis: Drumuri în spirale.	122-123.—Valéry Larbaud: Fermina Marquez.
95.—Arthur Schnitzler: Dansatoarea greacă.	124.—I. Agârbiceanu: Dactilografa.
96.—H. Sanielevici: Civilizația	125-126.—Selma Lagerloef: Mun kytan.
97-98.—Blaise Cendrars: Aur.	127.—Leonida Andreev: Câinele de prapas.
99.—Heinrich Heine: Memoriile d-lui de Schnabelewopski.	128.—Paul Zarifopol: Artiști literari și Idei literare române.
100.—Ion Dongorozi: Pacostea	129.—F. Brunetiere: Arta și Merala.
101.—Vladimir Korolenco: Noaptea.	130.—Constantin Fedin: Transvaal.
102.—Giovanni Papini: Dușmanul somnului	131.—Gheorghe Carapancea: Redeșteptarea.
103.—Ivan Cankar: Vartolomei, argatul și dreptul său.	
104.—F. Dostoiewski: Cine-i vinovat.	

<u>Nr.</u>		<u>Nr.</u>	
132.	— Emile Zola: Moartea lui Olivier Bécaille.	142.	— Em. Gârleanu: Nuvele.
133.	— Hugo Martin: Intermezzo românesc.	143.	— Ion Sân-Giorgiu: Atitudini critice.
134.	— Voltaire: Naivul.	144.	— Claude Anet: D-șoara Bourrat.
135.	— J. Racine: Fedra.	145.	— A. Cehov: Pavilionul No. 6
136.	— Sigrid Undset: Maternitate.	146.	— Eug. Boureanu: Omul fără de noroc!
137.	— Const. Graur: Câți-va inși.	147.	— I. Hermann: Fără copil.
138.	— Paul Zarifopol: Încercări de precizie literară.	148.	— Björnstjerne Björnson: Synnöve Solbakken.
139.	— Schalom Alechem: Societate veselă.	149.	— Jules Vallès: Amintirile unui student sărac.
140.	— Ed. S. Konya: Ce-am văzut în Olanda.	150.	— Adrian Vereau: Apollo-nius din Tyane.
141.	— Nicolae Nicandrov: Scene Necturne.	151.	— Arthur Schnitzler: Pe marginea mormântului.
		152.	— Israel Zangwil: Trandafirul din Ghetto.

SUB TIPAR :

153. — *Noptile unui bărbat însurat*, de Douglas
Jerrold.

